

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ім. адмірала Макарова
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ МОРЯ
КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ТА БЕЗПЕКИ

«Допустити до захисту»

зав. кафедри

д.с.н., професор НУК Єфімова Г.В.
(наукова ступінь, вчене звання, П.І.Б. завкафедрою)

_____ «__» _____ 2021 р.
(підпис зав. кафедрою)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеню вищої освіти **бакалавр**

на тему: **Інвестиційна привабливість економіки України в умовах глобального економічного простору**

Виконав: студент 4451 групи

Спеціальності 051 Економіка

ОП Міжнародна економіка

(шифр і назва спеціальності)

Реджепова Л.А.

(прізвище та ініціали)

Керівник: канд. екон. наук, доцент

Волосяк М.В.

(прізвище та ініціали)

Миколаїв – 2021 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ
 гарант освітньої програми
 «Міжнародна економіка»
 _____ М.В. Волосюк
 « » 2021 року

5. Перелік презентаційних матеріалів

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Визначення наукового керівника роботи	01.09.2020р.- 15.09.2020р.	
2.	Вибір теми роботи та її узгодження з науковим керівником	15.09.2020р.- 30.09.2020р.	
3.	Вивчення друкованих та електронних джерел, економічних реалій, методичних та наукових видань з теми роботи	01.10.2020р.- 31.10.2020р.	
4.	Складання попереднього плану роботи, узгодження його з науковим керівником	01.11.2020р.- 15.11.2020р.	
5.	Збір статистичної інформації на базовому підприємстві (установі, організації)	15.11.2020р.- 31.01.2021р.	
6.	Розробка теоретичного розділу	01.02.2021р.- 29.02.2021р.	
7.	Розробка аналітичного розділу	01.03.2021р.- 31.03.2021р.	
8.	Розробка проектного розділу	01.04.2021р.- 30.04.2021р.	
9.	Розробка вступу, висновків, списку використаної літератури та додатків	01.05.2021р.- 15.05.2021р.	
10.	Редагування рукопису роботи магістранта та ознайомлення з ним наукового керівника	15.05.2021р.- 30.05.2021р.	
11.	Усунення зауважень наукового керівника та завершення роботи	01.06.2021р.- 10.06.2021р.	
12.	Подання рукопису кваліфікаційної роботи в бібліотеку НУК для перевірки на унікальність	10.06.2021р.	
13.	Подання рукопису кваліфікаційної роботи на попередній захист	15.06.2021р.	
14.	Усунення зауважень кафедрального захисту та результатів перевірки на виявлення збігів/ідентичності/схожості роботи	16.06.2021р.- 20.06.2021р.	
15.	Розробка проекту демонстраційного матеріалу та доповіді	16.06.2021р.- 20.06.2021р.	
16.	Подання роботи рецензенту та отримання рецензії	18.06.2021р.	
17.	Захист роботи перед АК	24.06.2021р.	

Науковий керівник _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Студент _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ КРАЇНИ.....	8
1.1. Сутність, класифікація інвестицій та поняття інвестиційної діяльності.....	8
1.2. Поняття інвестиційної привабливості та її основні складові.....	16
1.3. Державна підтримка та регулювання міжнародної інвестиційної діяльності.....	23
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНИ.....	32
2.1. Аналіз міжнародної інвестиційної діяльності України.....	32
2.2 Аналіз складових української інвестиційної привабливості.....	39
2.3. Основні напрями державної підтримки та регулювання інвестиційної діяльності в Україні.....	46
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ.....	52
3.1. Основні проблеми залучення інвестицій в економіку України...	52
3.2. Перспективи покращення інвестиційного клімату в Україні.....	55
3.3. Загальні рекомендації щодо підвищення інвестиційної привабливості економіки України в умовах глобального економічного простору.....	60
ВИСНОВКИ.....	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69

ВСТУП

Актуальність теми. На сучасному етапі розвитку економіки України актуальним і пріоритетним завданням державної інвестиційної політики є посилення інвестиційної привабливості країни та стабілізація її національної економіки. Останні десятиліття характеризуються збільшенням масштабів міжнародного руху капіталу, створенням інтернаціональних виробничих комплексів. Більшість держав світу проводять ліберальну політику по відношенню до іноземних інвесторів, отримуючи переваги від прямих іноземних інвестицій, створення нових робочих місць, трансферту сучасних технологій і моделей ефективного менеджменту. Тому в умовах глобалізації світової економіки держави конкурують за приваблення іноземних інвесторів, створюючи сприятливий інвестиційний клімат.

Тому дослідження проблем розвитку інвестиційної діяльності в Україні в умовах економічної кризи як з погляду її розвитку та посилення впливу на розвиток країни в цілому, так і з погляду створення інвестиційної привабливості для інвестування в окремі господарюючі суб'єкти, галузі, регіони, а також окремі територіальні утворення є в існуючих умовах актуальним та таким, що потребує уваги.

Необхідно відзначити, що дослідженням інвестиційної привабливості національної економіки, економіки регіонів, окремих територіальних утворень, галузей та підприємств присвячені наукові праці таких вчених, як І. Вербіцької, М. Волосюк, О. Ворсовського, С. Гуткевич, Л. Івашової, О. Йосипенко, Н. Крихівської, К. Малько, Т. Новікової, А. Харченко та інших. Однак актуальність цієї тематики постійно потребує наукових досліджень, що обумовлено швидкими темпами розвитку світової економіки та наявними проблемами залучення іноземних інвестицій в економіку України.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних та удосконалення практичних аспектів підвищення інвестиційної привабливості економіки України в умовах глобального економічного простору.

Шлях до зазначеної мети обумовлює необхідність вирішення ряду взаємопов'язаних завдань:

- охарактеризувати та класифікувати поняття «інвестиції» та «інвестиційна діяльність»;
- узагальнити концептуальні підходи до поняття «інвестиційна привабливість» та її основних складових;
- розглянути питання державної підтримки та регулювання міжнародної інвестиційної діяльності;
- проаналізувати основні показники міжнародної інвестиційної діяльності України;
- здійснити аналіз складових української інвестиційної привабливості;
- дослідити основні напрями державної підтримки та регулювання інвестиційної діяльності в Україні;
- визначити основні проблеми залучення інвестицій в економіку України;
- визначити перспективи покращення інвестиційного клімату в Україні;
- запропонувати рекомендації щодо підвищення інвестиційної привабливості економіки України в умовах глобального економічного простору.

Об'єктом дослідження є процес створення сприятливого інвестиційного клімату та формування інвестиційної привабливості країни.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та прикладних аспектів формування інвестиційної привабливості економіки України в умовах глобального економічного простору.

Методологічну основу дослідження склали методи наукової абстракції, аналізу, синтезу, індукції, дедукції, логічного аналізу, системного підходу тощо. Для вирішення певних завдань в кваліфікаційній роботі також застосовувалися такі методи: монографічний - при вивченні літературних джерел, практики інвестиційної діяльності; теоретичне узагальнення, порівняння та аналогії - для розкриття сутності понять «інвестиційний клімат» і «інвестиційна

привабливість»; абстрактно-логічний - для здійснення теоретичних узагальнень, формування висновків та обґрунтування нових гіпотез; функціональної оцінки - для визначення сучасних тенденцій підвищення інвестиційної привабливості країни в умовах глобального економічного простору; індикаторний - для оцінки рівня інвестиційної привабливості України серед інших країн світу; комплексний - для побудови системи показників інвестиційної діяльності України.

Інформаційну базу дослідження складають звіти та аналітичні доповіді міжнародних організацій, законодавчі та нормативно-правові акти України, офіційні дані Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України і дані, отримані автором в ході досліджень. В роботі використовувалися монографічна і довідкова література, наукові праці вітчизняних вчених, матеріали періодичних видань.

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Повний обсяг роботи 75 сторінок, з них основний текст - 64 сторінки. Робота містить 6 таблиць, 17 рисунків. Список використаних джерел налічує 68 найменувань на 7 сторінках.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ КРАЇНИ

1.1. Сутність, класифікація інвестицій та поняття інвестиційної діяльності

Світовий досвід свідчить, що країни не в змозі розвивати свою економіку без залучення та ефективного використання інвестицій. Акумулюючи приватний, державний або іноземний капітал, забезпечуючи доступ до сучасних технологій та менеджменту, інвестиції не тільки сприяють формуванню національних інвестиційних ринків, але й пожвавлюють ринки товарів та послуг. Крім того, інвестиції, зазвичай, сприяють заходам макроекономічної стабілізації та дозволяють вирішувати соціальні проблеми трансформаційного періоду.

Дослідження інвестиційної сфери економіки завжди перебувало в центрі уваги економічної думки. Це обумовлено тим, що категорія «інвестиції» є базовим елементом повсякденної господарської діяльності суб'єктів ринку та процесу економічного зростання держав світу [68].

Варто зазначити, що в економічній літературі термін «інвестиції» часто трактується досить вузько або помилково. Інвестиції трактуються як будь-яке вкладення коштів, яке може і не приводити ні до зростання капіталу, ні до одержання прибутку. До них часто відносять так звані споживчі інвестиції, чисто фінансові операції, або придбання предметів довготривалого користування, які за своїм економічним змістом не можуть бути віднесені до інвестицій.

В сучасній науці та практичній діяльності термін «інвестиції» замінює термін «капітальні вкладення», який використовували раніше. Капітальні вкладення можна вважати складовою частиною інвестицій. Вони відрізняються як кількісно, так і якісно, оскільки форма реалізації капітальних вкладень - матеріальна, а інвестиції можуть виступати у матеріальній, фінансовій, інтелектуальній та інноваційній формах. Сфера здійснення капітальних вкладень – це діяльність, пов'язана з відтворенням необоротних активів, сфера здійснення

інвестицій – будь-яка, що здатна приносити прибуток або забезпечувати отримання іншого позитивного ефекту.

Інвестиційна діяльність стає найважливішою складовою частиною світових економічних відносин, що впливає на інтереси все більшого числа підприємств, як тих, які приймають інвестиції, так і тих, які є їхніми джерелами. Взаємозалежність країн, що розвиваються і підприємств в умовах економічної нестабільності, стає не тільки очевидним фактом, але й вимагає нового рівня усвідомлення місця в міжнародних відносинах і завдань щодо залучення інвестицій на національному й глобальному рівні [64].

Згідно з Законом України «Про інвестиційну діяльність» [50] інвестиції - всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та екологічний ефект [50]. Відповідно до Податкового кодексу України [42], який призначений для регулювання відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, інвестиції – це господарські операції, які передбачають придбання основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та/або цінних паперів в обмін на кошти або майно [42]. У даному випадку інвестиції розуміються як здійснення господарської операції, тобто ми можемо говорити про «інвестування».

Значну увагу приділяють вітчизняні та іноземні науковці та експерти розробці та вдосконаленню теорії інвестування. Як зазначає Н.А. Караван [24], сучасне розуміння категорії «інвестиції» - це важливий теоретико-методологічний фундамент для аналізу стану та організації інвестиційних процесів. Найпростішим визначенням інвестицій є їх характеристика як вкладення у капітал [24, с.14].

Економічний словник [17] визначає «інвестиції» як довгострокове вкладення капіталу (коштів) у різні галузі економіки переважно за межами країни, а також майнові й інтелектуальні цінності, які вкладаються в об'єкти

підприємницької та інших видів діяльності, внаслідок чого утворюється прибуток чи досягається соціальний ефект [17, с.111].

Г.В. Даценко [15] надає визначення інвестицій з фінансової та економічної точок зору. Фінансове визначення інвестицій – це всі види активів (коштів), що вкладаються в господарчу діяльність з метою отримання доходу. Економічне визначення інвестицій – видатки на створення, розширення, реконструкцію та технічне переозброєння основного капіталу, а також на пов'язані з цим зміни оборотного капіталу, оскільки зміни у товарно-матеріальних запасах здебільшого залежать від руху видатків на основний капітал [15,с. 93].

А ось О.А. Лактіонова [32] розглядає «інвестиції» з двох боків:

- як процес (дія) – процес вкладання капіталу, що забезпечує його збереження або зростання. Цей підхід актуальний переважно в західній економічній науці;
- як об'єкт (об'єкти) – усі види майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладено в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті чого створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект. Цей підхід зафіксовано у Законі України «Про інвестиційну діяльність» [32, с.8].

З результатів проведеного дослідження нормативно-правових актів та наукової літератури [15; 17; 24; 32; 42; 50], можна зробити висновок, що у рамках поняття «інвестиції» ми маємо розглядати цілісний процес, який об'єднує ресурси, тобто капітал, вкладення, тобто витрати, та віддачу вкладених коштів як мотив цього процесу, тобто кінцевий результат.

Інвестиції класифікують за багатьма ознаками, однак, перш за все, поділяють на прямі (вкладення коштів, що забезпечує інвестору частку в статутному капіталі підприємства (зазвичай не менше 10%) і дає право істотної участі в управлінні цим підприємством) та портфельні (пасивне володіння цінними паперами компаній: акціями, облігаціями, яке не передбачає з боку інвестора участі в оперативному управлінні підприємством, яке випустило ці цінні папери).

Г.В. Даценко та ін. [15] згрупували класифікації інвестицій у три групи (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Класифікаційні ознаки інвестицій [15, с.95]

С. Рудейчук [58] у своєму дослідженні розглядає обліково-економічні аспекти інвестицій, наголошуючи при цьому на важливості глибокої деталізації ознак класифікації інвестицій для організації ефективного обліку та управління інвестиційною діяльністю. Метою класифікації інвестицій, на думку авторки, є надання повної інформації зацікавленим користувачам для визначення найбільш вдалого об'єкта капіталовкладення, а також задля можливості впливати на об'єкт управління [58, с.152]. З цієї точки зору можна виділити такі головні ознаки інвестицій (рис. 1.2).

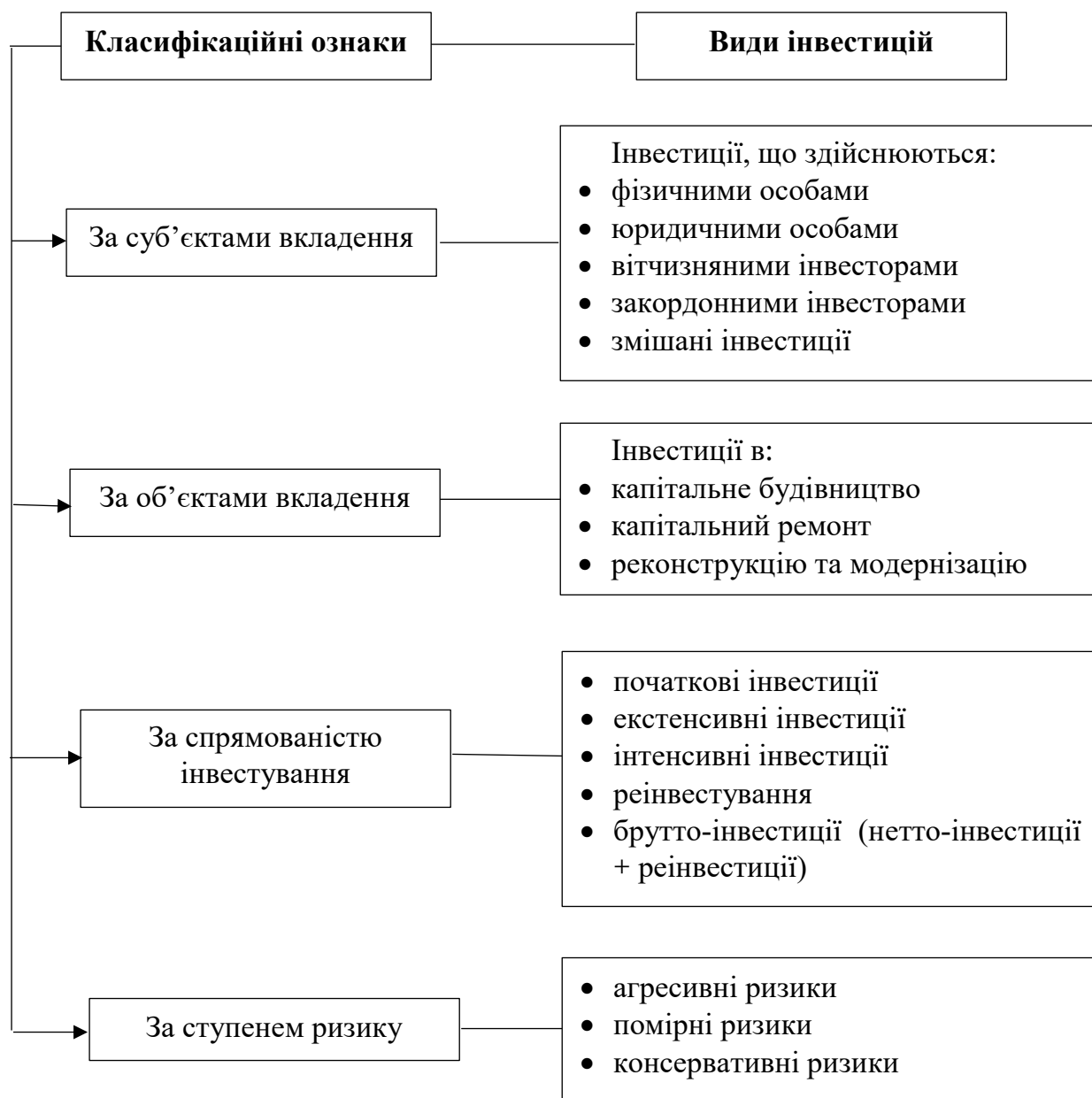

Рис. 1.2. Класифікація інвестицій у розгляді інвестиційної діяльності виробничої сфери [58, с.152]

О. Лактіонова [32] виділяє у своєму дослідженні шістнадцять класифікаційних ознак інвестицій, додаючи таку характеристику як «залежно від свободи ухвалення рішення про здійснення інвестицій». Сюди відносяться інвестиції *обов'язкові* (повинні здійснюватися незалежно від того, чи вони є вигідними з позиції економічних критеріїв, чи ні) і *необов'язкові* інвестиції (існує певна свобода в ухваленні рішення щодо інвестування коштів) [32, с.9].

Крім того, погоджуючись з точкою зору О. Лактіонової [32], пропонуємо класифікувати інвестиції в залежності від мети інвестування. Тому що віддача від інвестування може бути пов'язана не лише з отриманням прибутку, а також із досягненням іншого корисного ефекту. Наприклад, із поліпшенням екологічної ситуації. Тоді можемо розглядати *зелені* інвестиції - це традиційні інвестиційні інструменти (акції, біржові фонди та взаємні фонди), в яких основний бізнес у той чи інший спосіб задіяний в операціях, спрямованих на поліпшення навколишнього середовища. Вони можуть здійснюватися компаніями, які розробляють альтернативні технології енергії, до компаній, які мають найкращі екологічні практики [32, с.10]. Метою інвестування також може бути подолання наслідків надзвичайних ситуацій, реалізація політичних інтересів, доступ до інформації, реалізація соціальних програм. Тоді варто виділяти *соціальні* інвестиції - це матеріальні, технологічні, управлінські та інші ресурси, а також фінансові кошти компаній, що спрямовуються на реалізацію соціальних програм, розроблених з урахуванням інтересів внутрішніх і зовнішніх зацікавлених сторін [32, с.10].

Таким чином, ресурси, що додатково залучаються, можуть називатися інвестиціями і є складовою усього інвестиційного процесу. На думку вчених Інституту економіки промисловості НАН України [21], інвестиційний процес – це об'єктивна (усвідомлена та / або неусвідомлена) реальність, яка розвивається людиною (об'єднаннями людей) з метою зміни (розвитку, поліпшення) умов виробництва, побуту, свідомості, середовища проживання, своєї внутрішньої та зовнішньої суті [21, с.31].

Другою складовою інвестиційного процесу виступає інвестиційна діяльність. Її розуміють як сукупність практичних дій фізичних осіб, юридичних осіб і держави щодо здійснення процесу інвестування, згідно вітчизняного законодавства, хоча підходи до трактування поняття «інвестиційна діяльність» різняться в науковому середовищі (табл. 1.1)

Таблиця 1.1

Систематизація наукових підходів до трактування поняття «інвестиційна діяльність»

№	Автори	Сутність терміну «інвестиційна діяльність»
1	Мордань Є.Ю., Закорко К.С. [35]	Комплекс дій з організації, реалізації та контролю за рухом та окупністю вкладених коштів в об'єкти інвестування з метою отримання економічних чи соціальних вигод від такої діяльності
2	Задоя А.О. [18]	Послідовна, цілеспрямована діяльність, що полягає в капіталізації об'єктів власності, у формуванні та використанні інвестиційних ресурсів, регулюванні процесів інвестування і міжнародного руху інвестицій та інвестиційних товарів, створенні відповідного інвестиційного клімату і має на меті отримання прибутку або певного соціального ефекту
3	Квасницька Р.С. [26]	Сукупність заходів та дій інституційних одиниць різних секторів економіки щодо вкладання, попередньо сформованих з заощаджень та запозичень, інвестиційних ресурсів з метою одержання прибутку (доходу) або досягнення соціального ефекту
4	Кривов'язюк І.В. [30]	Комплекс цілеспрямованих дій фізичних і юридичних осіб, пов'язаних з рухом капіталу, який акумулюється у формі матеріальних і нематеріальних цінностей та спрямовуються в подальшому на розвиток підприємства з метою отримання прибутку чи соціального ефекту
5	Пічугіна Т.С., Забродська Л.Д. [41]	Вид господарської діяльності, пов'язаний із витратами певних ресурсів (землі, грошей, людського капіталу); інвестиційну діяльність варто розглядати не тільки з позиції безпосереднього інвестування ресурсів, але з позиції організації процесу інвестування; цим процесом необхідно управляти

* Складено згідно [18; 26; 30; 35; 41]

Досліджуючи вищенаведені визначення інвестиційної діяльності (табл. 1.1), зазначимо, що спільним між ними є: постійна цілеспрямована діяльність, що пов'язана із вкладенням коштів, яка здійснюється різними

інституціональними одиницями та має на меті одержання прибутку чи іншого корисного ефекту.

Починаючи з 2020 року, науковці трактують сутність та можливі напрямки розвитку інвестиційної діяльності як шляхи подолання наслідків економічної кризи. Це вимагає більш критичного відношення до найбільш поширених у минулому інструментів: широкого використання для ліквідації дефіциту державного бюджету та забезпечення стійкості національних валют кредитних ресурсів (передусім запозичень у міжнародних фінансових організацій) і вживання переважно фінансових інвестицій та відповідних інструментів розвитку інвестиційної діяльності [36].

Тому пріоритетного значення набуває сьогодні те, що інвестиційна діяльність має бути стратегічно спрямованою, стимулювати економічний розвиток. Але щоб зацікавити інвестора необхідно забезпечити створення сприятливого інвестиційного клімату. Економічна категорія «інвестиційний клімат» дозволяє визначити ту систему орієнтирів, у межах якої відбувається процес інвестування, а на основі цього – напрями ефективного використання інвестицій [33, с.101]. Як зазначає К. Малько [33], інвестиційний клімат держави – це сукупність політичних, правових, економічних, соціальних, природних, а також інших чинників, які сприяють інвестиційній діяльності вітчизняних й іноземних інвесторів [33, с.101].

Україна завдяки своєму потенціалу, значним трудовим ресурсам, ймовірній ємності внутрішнього ринку є державою із суттєвим простором для інвестиційної діяльності. Передумовами формування в Україні сприятливого інвестиційного клімату є:

- 1) вигідне географічне положення (Україна має доступ до стратегічних ринків, зокрема, Європейського Союзу – одного з найбільших світових ринків);
- 2) природно-ресурсний потенціал (інвестиційне значення в Україні мають три види природних ресурсів: мінеральні, земельні й рекреаційні);
- 3) рівень розвитку промислового виробництва;

- 4) висококваліфікована та конкурентоспроможна робоча сила;
- 5) несформований ринок товарів (Україна потенційно є одним з найбільших ринків в Європі);
- 6) незадоволений попит населення.

Водночас, на формування інвестиційного клімату держави впливає сукупність ризиків та невизначеностей, серед яких необхідно насамперед назвати:

- 1) нестабільність економічного законодавства та поточної економічної ситуації;
- 2) зовнішньоекономічні ризики;
- 3) неповноту та неточність інформації про стан інвестиційних об'єктів;
- 4) невизначеність мети, інтересів та поведінки учасників інвестиційних процесів;
- 5) виробничо-технічний ризик;
- 6) коливання ринкової інфраструктури, цін, курсів валют [33, с.102].

Інвестиційний клімат є поєднанням інвестиційної активності та інвестиційної привабливості. Поняття «інвестиційний клімат» та «інвестиційна привабливість» вважають подібними, оскільки вони враховують максимальну кількість факторів, що впливають на процес прийняття інвестиційних рішень та подальшу реалізацію інвестиційних проектів. І все ж таки, інвестиційна привабливість полягає в тому, що вона містить суб'єктивну оцінку потенційним інвестором умов інвестиційного клімату. Розглянемо докладно цю категорію.

1.2. Поняття інвестиційної привабливості та її основні складові

Якщо під поняттям «інвестиційний клімат» можемо розуміти ступінь сприятливості ситуації, що складається на тій чи іншій території або у галузі для ймовірного заходження інвестицій, то «інвестиційну привабливість» можна визначити як сукупність об'єктивних і суб'єктивних чинників, що сприяють або

перешкоджають процесу інвестування до національної економіки на макро-, мезо- і мікрорівнях.

В рамках цього дослідження, розглянемо наукові підходи та трактування поняття «інвестиційна привабливість країни», а також суміжних понять та категорій (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Систематизація наукових підходів до трактування поняття «інвестиційна привабливість»*

Категорія	Автори	Характеристика
Інвестиційна привабливість держави	Кондрашова М. [28]	Характеристика держави з позиції інвестиційного клімату, рівня розвитку інвестиційної інфраструктури, можливостей залучення інвестиційних ресурсів та інших чинників, які істотно впливають на формування дохідності інвестицій та виникнення інвестиційних ризиків
Інвестиційна привабливість країни	Вербіцька І.І. [8]	Інтегрована система, яку формують компоненти, що різні за своєю природою та взаємозв'язками
Інвестиційна привабливість	Крихівська Н.О., Чернишова Г.М. [31]	Сукупність умов функціонування економіки, які б могли зацікавити інвестора щодо подальшого вкладення ресурсів
Інвестиційна привабливість	Гуткевич С.О. [13]	Інтегральна сукупність критеріїв дійсності умов та факторів, які забезпечують зацікавленість інвесторів у вкладенні капіталу
Інвестиційна привабливість країни	Новікова Т.В., Гайдар І.І. [38]	Показник того, наскільки країна чи певна сфера розвитку відповідає вимогам інвестування
Інвестиційна привабливість	Харченко А.О., Голеніщева О.В. [63]	Комплекс показників, які сприяють припливу чи відпливу зовнішніх капіталів на різних рівнях ієрархії, причому на кожному рівні цей комплекс має індивідуальний характер

* Складено згідно [8; 13; 28; 31; 38; 63]

Систематизуючи наукові підходи до категорії «інвестиційна привабливість», а також суміжних понять (табл. 1.2), зазначимо наступне. Категорія «інвестиційна привабливість» має комплексний характер. По-перше, вона розглядається і досліджується на рівні держави, регіону, громади, галузі та підприємства. По-друге, як показник, інвестиційна привабливість зазнає прямого та опосередкованого впливу багатьох факторів. По-третє, як індикатор, що свідчить про успіх інвестиційної політики, інвестиційна привабливість формується завдяки комплексу взаємопов'язаних заходів з боку як державних інституцій, так і приватних структур.

Погоджуючись з думкою Т.В. Новікової та І.І. Гайдар [38, с.47] про те, що на відміну від інвестиційного клімату, який дає характеристику полю для інвестицій, інвестиційна привабливість показує, наскільки ця характеристика задовольняє умови потенційного інвестора.

Тоді *інвестиційну привабливість країни* можна визначити як взаємозв'язок інвестиційного потенціалу та інвестиційного ризику. З цієї точки зору інвестиційний потенціал країни включає всі об'єктивно позитивні для інвестування фактори, а рішення щодо доцільності вкладення коштів приймається інвестором на основі величини та ймовірності ризиків, тобто негативних для інвестування чинників.

Досить цікаво О. Шевердіна [66] трактує взаємозв'язок між «інвестиційною привабливістю» та «інвестиційним потенціалом», наголошуючи, що інвестиційний потенціал свідчить про можливості здійснення капіталовкладень системою, а інвестиційна привабливість характеризує доцільність здійснення капіталовкладень у систему. Визначення інвестиційного потенціалу потрібне переважно для прийняття рішення щодо подальшого стратегічного розвитку системи, формування його інвестиційної політики. Інвестиційна привабливість оцінюється переважно зовнішніми щодо системи суб'єктами, що прийматимуть рішення щодо інвестування. Хоча на макро- та мезорівнях власну інвестиційну привабливість визначають і в межах системи з

метою залучення зовнішніх інвесторів та активізації інвестиційної діяльності в країні, регіоні, галузі [66, с.79].

Що стосується інвестиційного ризику, то це питання стоїть дуже гостро в інвестиційній діяльності, як можливість ймовірної втрати ресурсів або недоодержання доходів. Як зазначають Л.М. Івашова, М.Ф. Івашов [20], інвестиційний ризик уявляє собою можливість нездійснення запланованих цілей інвестування (таких, як прибуток або соціальний ефект) і отримання грошових збитків. Цей ризик необхідно оцінювати, обчислювати, описувати та планувати, розробляючи інвестиційний проект [20, с.229]. Вчені виділяють дві групи інвестиційних ризиків країни. Перші - можуть бути викликані зовнішніми умовами реалізації інвестицій. До них відносяться: політичний, правовий та загальноекономічний ризики. Другі - спричиняються можливими помилками планування та організації конкретних проектів. До них належать: технічний ризик; ризик учасників проекту; фінансовий ризик; маркетинговий ризик; екологічний ризик [20, с.230].

Отже, ступінь сприятливості ситуації, що склалася в тій чи іншій країні для ймовірного надходження інвестицій в цю країну, а також сукупність умов та факторів в країні, які забезпечують зацікавленість інвесторів, можна структурувати у наступному взаємозв'язку (рис. 1.3).

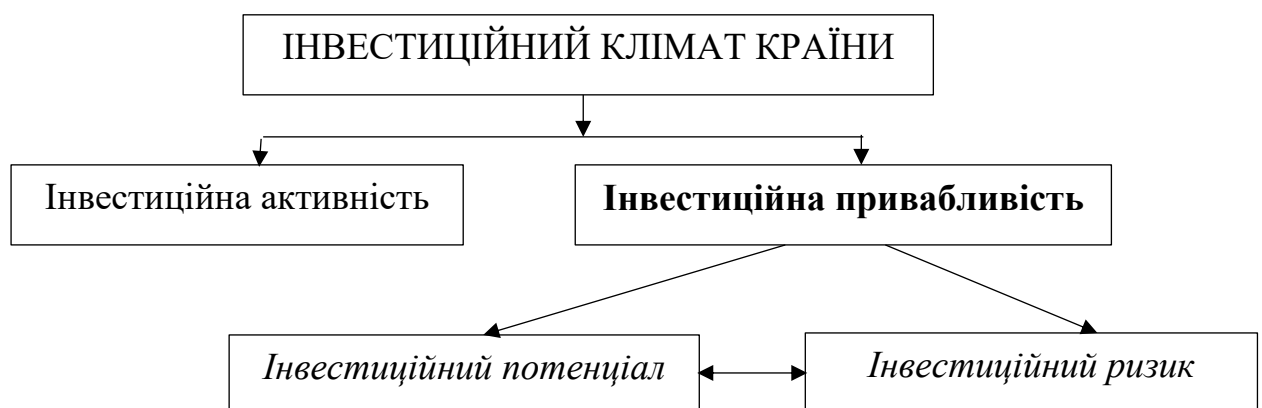

Рис. 1.3. Структура інвестиційного клімату та інвестиційної привабливості країни [Джерело: розроблено автором]

Виходячи з того, що інвестиційна привабливість країни є тим показником, що свідчить про успіх економічної та інвестиційної політики, то, за умов гострої конкурентної боротьби за інвестиційні ресурси, кожна країна світу досліджує та урізноманітнює засоби підвищення складових інвестиційної привабливості. Як зазначає І.І. Вербіцька [8], завданням кожної країни є ефективне використання «базово-об'єктивного» набору компонент, які визначають її позиції у залученні інвестицій. На думку автора, усі складові інвестиційної привабливості країни варто поділити на дві групи: базові компоненти інвестиційної привабливості (наявність природних, трудових ресурсів, географічне розташування) й набуті компоненти інвестиційної привабливості країни (відповідне законодавче та інституційне забезпечення, сприятливе бізнес-середовище, ефективна протидія корупції) [8, с.151]. Якщо країна спирається виключно на власні базові компоненти, то успіх в залученні інвестицій не буде досягнутий.

М. Волосюк [9], оцінюючи інвестиційну привабливість території виділяє жорсткі та м'які фактори, що врешті решт вплинуть на вірогідність досягнення результатів здійснення інвестицій. Інакше кажучи, це сукупність об'єктивних умов для інвестицій. Жорсткі фактори інвестиційної привабливості – це характеристики, які є незмінними для даної території, а також ті, які дуже складно змінити в короткі терміни (географічне положення, природні ресурси, трудові ресурси тощо). М'які фактори інвестиційної привабливості – це характеристики, які є результатом якісної оцінки економічного середовища, які можуть бути змінені протягом відносно короткого періоду часу (ефективність державних органів, рівень корупції, діловий оптимізм тощо) [9, с.21-22].

У [14] зазначено, що формування інвестиційної привабливості залежить від впливу таких чинників:

- загальних (що характеризують інвестиційний клімат): політичної і фінансової стабільності, правового захисту інвестора, розвитку інфраструктури, ринкових відносин, рівня ризиків, питомої ваги державного сектору;

- галузевих (за видами економічної діяльності), вони визначають рівень капіталомісткості, оборотності і віддачі засобів, що було вкладено у визначений вид діяльності;
- територіальних, що характеризують наявність сировини, робочої сили, транспортного сполучення, ринки збуту, клімат, природно-економічні умови виробництва тощо;
- індивідуальних: рейтингової оцінки, місця розташування, земельної площі, наявності виробничих потужностей, показників балансу суб'єкта (прибутковість, ліквідність, стабільність), оцінки ризиків та ін. [14, с.89-90].

Кожна країна має свої специфічні ознаки та особливості, що змінюють і ступінь її інвестиційної привабливості, тому для макрорівня важлива оцінка усіх сфер діяльності країни, які теоретично впливають на її загальний стан у світовому масштабі. Слід зазначити, що привабливість країни для інвестора в цілому не може бути відокремленою від світу. Обираючи потенціальну державу для інвестування, інвестор оцінює не стільки внутрішньодержавні процеси, скільки порівнює загальні ознаки у різних країнах. Тобто можна стверджувати, що для дослідження інвестиційної привабливості держави варто виділяти ключові параметри її розвитку, які є відображенням рівня розвитку країни на глобальній арені. А саме розглядати лише ті області діяльності, які мають значимість у міжнародному сенсі [63].

Оскільки кількість інвестиційно-значимих показників також є досить великою величиною, для підтримання логіки та спрощення розуміння доцільності вибору, А.О. Харченко та О.В. Голєніщева [63] розділили їх на декілька груп за смисловим навантаженням (рис. 1.4).

О. Лактіонова розділяє систему складових інвестиційної привабливості країни у такий спосіб: політико-правове середовище (характеризується політичною стабільністю, наявністю і стабільністю нормативної бази, гарантією рівності форм власності); економічне середовище; ресурси та інфраструктура, соціально-культурне середовище, екологія [32, с.190].

Рис. 1.4. Складові інвестиційної привабливості країни [63]

Отже, інвестиційна привабливість країни складається із множини показників. Деякі вчені [8; 9] групують їх у дві великі групи, інші [13; 32; 63] – виділяють групи згідно з функціональним навантаженням.

Але оцінка усіх складових необхідна для створення єдиного інтегрального показника інвестиційної привабливості країни, який визначить місце держави в сучасних умовах та на міжнародному рівні.

1.3. Державна підтримка та регулювання міжнародної інвестиційної діяльності

В умовах проголошення курсу України на вступ до Європейського Союзу, а згодом в умовах поєднання економічної кризи та пандемії COVID-19, особливого значення набувають інвестиції як альтернативне зовнішнє джерело фінансування відновлення національного виробництва, проведення структурної перебудови, посилення економічного зростання України за умови гострої нестачі власних фінансових ресурсів.

Головним чинником формування іміджу держави та рівня довіри до неї виступає ефективність здійснення інвестиційної політики, яка допомагає фінансувати реалізацію необхідних державних чи приватних проектів, відновлювати та покращувати виробництво, покращувати інфраструктуру розвитку окремих галузей економіки, підвищувати конкурентоспроможність як окремих виробничих структур, сфер діяльності, так і держави на світовому рівні [60, с.71].

Прагнення уряду підвищувати інвестиційну привабливість України на міжнародному рівні знаходять своє відображення в активній законодавчій політиці в межах адаптації до законодавства ЄС, зокрема в частині створення рівних прав та гарантій діяльності іноземних та вітчизняних інвесторів, підписанні та ратифікації міжурядових угод про сприяння та взаємний захист інвестицій, створенні сприятливого правового регулювання та спрощення умов

ведення бізнесу в Україні, впорядкування системи валютного законодавства тощо [60, с.71]. І саме ці питання вирішує інвестиційна політика держави, яка спрямована на створення суб'єктам господарювання необхідних умов для залучення та концентрації коштів на потреби розширеного відтворення основних засобів виробництва, переважно у галузях, розвиток яких визначено як пріоритети структурно-галузевої політики, а також забезпечення ефективного і відповідального використання цих коштів та здійснення контролю за ним.

Як зазначає О.А. Руденко [59], «державне регулювання інвестицій» та «державна інвестиційна політика» – не тотожні терміни. Інвестиційна політика – більш широке поняття і може застосовуватись як невтручання, тоді як поняття «державне регулювання інвестиційної діяльності» має активну природу. До того ж, державне регулювання інвестиційної діяльності містить інструменти, що безпосередньо не стосуються інвестиційної політики [59, с.31]. Разом з тим інвестиційну державну політику варто розглядати як комплекс заходів, що забезпечують формування сприятливого інвестиційного клімату в країні.

Як зазначає Л.Л. Гриценко [12], нормативно-правова база регулювання інвестиційних процесів в Україні не передбачає використання терміну «інвестиційна політика». Законом України «Про інвестиційну діяльність» [50] передбачено для означення відповідного явища поняття «державного регулювання інвестиційної діяльності». При цьому наголошується, що державне регулювання інвестиційної діяльності здійснюється з метою реалізації економічної, науково-технічної і соціальної політики виходячи з цілей та показників економічного і соціального розвитку України, державних та регіональних програм розвитку економіки, державного і місцевих бюджетів, зокрема передбачених у них обсягів фінансування інвестиційної діяльності. Державне регулювання інвестиційної діяльності включає управління державними інвестиціями, а також регулювання умов інвестиційної діяльності та контроль за її здійсненням усіма інвесторами та учасниками інвестиційної діяльності. Таким чином, сутність інвестиційної політики полягає в тому, що це ключовий спосіб державного регулювання інвестиційного процесу [50].

Таким чином, інвестиційна політика держави у цілому та окремих галузевих і територіальних об'єднань, а також господарюючих суб'єктів незалежно від форм їх власності та напрямів діяльності має бути спрямована на максимальне залучення реальних інвестицій, спрямованих на відродження реального сектору економіки, розвиток вітчизняного виробництва. При цьому має бути забезпечене максимальне використання власних інноваційно-інвестиційних ресурсів за рахунок як створення максимально вигідних умов для цього, з одного боку, так і утруднення, аж до прямої заборони використання цих ресурсів за межами країни – з іншого [36, с.48].

Рис. 1.5. Світова практика державних стратегій підтримки інвестиційної діяльності [29]

Як зазначає О.С. Кравчун [29], у світовій практиці за рівнем і формам підтримки інвестиційної діяльності з боку держави прийнято виділяти: державні стратегії активного втручання; децентралізованого регулювання; змішані (рис. 1.5).

Як бачимо з рис. 1.5, в організації міжнародної інвестиційної діяльності та створенні сприятливого інвестиційного клімату провідну роль відіграє держава, реалізуючи відповідну інвестиційну політику, створюючи інституційне середовище. Державне регулювання міжнародної інвестиційної діяльності здійснюється за допомогою спеціальних методів (рис. 1.6).

Рис. 1.6. Методи державного регулювання міжнародної інвестиційної діяльності за засобами впливу [6; 29; 32]

У світовій практиці до державного регулювання міжнародної інвестиційної діяльності належить:

- визначення статусу іноземного інвестора;
- визначення видів і форм іноземних інвестицій;
- можливість вкладення коштів іноземними інвесторами в окремі об'єкти власності;
- можливості репатріації прибутку іноземними інвесторами;
- особливі вимоги до результатів діяльності іноземного інвестора;
- система інвестиційних пільг і обмежень для іноземних інвесторів;
- гарантії захисту прав іноземного інвестора [32, с.40].

Слід зазначити, що у розвинутих країнах світу підтримка та регулювання інвестиційної діяльності здійснюється на двох рівнях (рис. 1.7).

Рис. 1.7. Світова практика регулювання інвестиційної діяльності
[Джерело: складено автором]

Крім того, у кожній країні існують органи управління, які регулюють і координують процес формування інвестиційної привабливості [62]. Наприклад, у США працює Президентська комісія із проблем федералізму, у Японії при Кабінеті Міністрів – Економічна консультаційна рада, що планує комплексний

розвиток країни. У Польщі у формуванні інвестиційної привабливості важливу роль відіграють державні структури. Спершу в країні діяли два загальнонаціональних і декілька регіональних органів. Проте виникали труднощі під час вирішення організаційних питань агентами потенційних інвесторів через багаторівневість системи. Зараз у Польщі від імені уряду діє Польське агентство з питань інформації та інвестицій [67, с.143].

Важливе місце у формуванні інвестиційної політики Великої Британії належить регіональним агентствам та корпораціям розвитку. Такі організації можуть краще зосередитись на дослідженні переваг розвитку регіону та забезпечити його подальший розвиток та процвітання. З метою сприяння розвитку регіональної політики стимулювання інвестицій видаються позики Європейського інвестиційного банку на пільгових умовах до 50% вкладень в основний капітал [67, с.141–143].

Отже, в кожній країні створений свій режим регулювання міжнародної інвестиційної діяльності, який впливає на рівень інвестиційної привабливості країни. Одні країни використовують більш жорсткі методи регулювання діяльності інвесторів, інші навпаки – створюють ліберальне законодавство, що сприяє притоку капіталу. В одних країнах допуск міжнародних інвестицій в економіку регулює єдиний законодавчий акт, а в інших різні аспекти міжнародної інвестиційної діяльності регулює ціла сукупність нормативно-правових актів [43, с.80].

Що стосується інвестиційної політики, то останнім часом досліджуються світові тенденції, що стосуються заходів і напрямів формування *державної інвестиційної політики нового покоління* та механізмів її реалізації в різних країнах світу. Як зазначає Т. Затонацька [19], інвестиційна політика нового покоління у міжнародному середовищі почала формуватися у післякризовий період та відображається в багатьох політичних курсах останніх кількох років, які характеризуються одночасним рухом, з одного боку, до подальшої лібералізації інвестиційних режимів, а, з іншого – до регулювання інвестицій для досягнення поставлених цілей державної інвестиційної політики [19, с.6].

Характерні особливості державної інвестиційної політики нового покоління:

- встановлення акценту на розвиток внутрішнього інвестиційного ринку;
- досягнення балансу у питанні державного контролю щодо економічної безпеки та розвитку стратегічних галузей, та необхідністю залучення прямих іноземних інвестицій;
- розвиток публічно-приватного партнерства;
- посилений інституціональний вплив на реалізацію інвестиційної політики [19, с.7].

Розвинуті країни світу при формуванні державної інвестиційної політики постійно дбають про зростання своєї інвестиційної привабливості, створюючи особливі режими для іноземних інвестицій, надаючи податкові пільги, субсидії, пільгові кредити, державні гарантії виконання інвестиційних зобов'язань з обох сторін, гарантії від некомерційних ризиків і технічну підтримку у сфері інвестиційних проектів, таким чином розв'язуючи проблему власної інвестиційної активності, а також регулюючи захист інвестицій. Оскільки потенційні інвестори оцінюють умови та можливості реалізації інвестицій, а також наявні гарантії щодо здійснення інвестування.

Так, у Великобританії широко використовується стимулювання інвестицій у науково-дослідні, дослідно-конструкторські роботи шляхом зменшення оподатковуваних доходів підприємств на вартість зазначених інвестицій. У США та Канаді застосовують 20% податкової знижки на приріст інвестицій за умови, що додаткові інвестиції в НДДКР, на які поширюється пільга, не повинні перевищувати 50% суми витрат за певний період. Згідно з французьким законодавством, підприємства можуть зменшити суму податку на прибуток на 50% різниці між величиною інвестицій в НДДКР звітного року і середнім об'ємом інвестицій за два попередні роки. Ця пільга дозволяє підприємствам компенсувати частину витрат на інвестиції з прибутку. До речі, США є прикладом країни, що має чітку систему захисту прав інвестора. Законодавством

країни передбачено можливість відшкодування власникові прав на об'єкт інтелектуальної власності шкоди, заподіяної іншими особами [11].

Отже, світова практика регулювання міжнародної інвестиційної діяльності є дуже багатогранною. Підхід до регулювання міжнародної інвестиційної діяльності як до певної системи дозволяє охоплювати ті аспекти взаємодії суб'єктів інвестиційної діяльності, які забезпечують її найвищу ефективність.

Висновки до Розділу 1

Інвестиційна діяльність стає найважливішою складовою частиною світових економічних відносин. Пріоритетного значення набуває сьогодні те, що інвестиційна діяльність має бути стратегічно спрямованою, стимулювати економічний розвиток. Але щоб зацікавити інвестора необхідно забезпечити створення сприятливого інвестиційного клімату.

Інвестиційна привабливість є частиною інвестиційного клімату, містить сукупність умов та факторів в країні, які забезпечують зацікавленість інвесторів і показує, наскільки ця характеристика задовольняє умови потенційного інвестора. Тоді інвестиційну привабливість країни можна визначити як взаємозв'язок інвестиційного потенціалу та інвестиційного ризику. Інвестиційна привабливість країни складається із множини показників.

Підтримка та регулювання міжнародної інвестиційної діяльності у світі відбувається шляхом формування інвестиційної привабливості країн через реалізацію нової державної інвестиційної політики, яка містить державну стратегію підтримки інвестиційної діяльності, сукупність методів державного регулювання інвестиційної діяльності, а також різноманітні інструменти: особливі режими для іноземних інвестицій, надаючи податкові пільги, субсидії, пільгові кредити, державні гарантії, технічну підтримку у сфері інвестиційних проектів тощо.

Слід зазначити, що важливу роль у формуванні інвестиційної привабливості відіграють як державні органи влади, так і органи місцевого самоврядування, спеціалізовані організації, на які покладено повноваження

управління інвестиційними процесами. Від діяльності цих органів та структур залежить ефективність реалізації інвестиційної політики та рівень інвестиційної привабливості країни.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз міжнародної інвестиційної діяльності України

Питання про місце і роль інвестиційної діяльності України на світовому ринку іноземних інвестицій має визначальне значення у подальшому процесі зростання економіки України [23, с.132]. Отже, щоб ефективно залучати іноземні інвестиції у головні сфери економічного розвитку країни, необхідна скоординована економічна політика активізації прямих іноземних інвестицій та створення сприятливого інвестиційного клімату на основі інвестиційної привабливості країни. Проаналізуємо міжнародну інвестиційну діяльність України, оскільки важливу роль у її економічному розвитку відіграють іноземні інвестиції.

Активність інвестиційних ресурсів як економічного чинника зумовлюється їх мультиплікаційною властивістю, суть якої полягає в тому, що інвестиційні ресурси збільшують рівноважний обсяг виробництва на величину, більшу, ніж самі інвестиційні ресурси. Крім того, що фактично здійснюване інвестування стимулює макроекономічний розвиток.

З 60-х років XX століття іноземні інвестиції розділяють на портфельні та прямі. Прямі та портфельні іноземні інвестиції мають різний характер та різний вплив на функціонування української економіки. Прямі інвестиції впливають на розвиток матеріального виробництва та сферу надання послуг в Україні. Портфельні – на функціонування фінансових грошових потоків у нашій державі. При цьому, обидва ці інвестиційні потоки досить тісно пов'язані між собою.

Портфельне інвестування означає вкладення коштів у певну сукупність цінних паперів (акції, облігації, похідні цінні папери та ін.). До цієї категорії відносять або 1) вкладення у цінні папери у формі певного пакета (портфеля) таких документів, або 2) невеликі за обсягами інвестиції, які не дають змоги їх

власникам помітно впливати на діяльність господарюючого суб'єкта. В Україні це менше 10 % голосів в управлінні підприємства-резидента. Тож, фактично до категорії портфельних інвестицій в Україні відносяться і невеликі пакети акцій підприємств, і різноманітні боргові інструменти, які використовуються приватним сектором української економіки, органами державної та місцевої влади [22, с.215].

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) – це міжнародні інвестиції, що відображають мету резидента з однієї країни (інвестор прямих інвестицій) отримати довгостроковий дохід у підприємстві-резидентів іншої країни (підприємство прямого інвестування). Довгостроковий дохід передбачає наявність довгострокових відносин між інвестором прямих інвестицій та підприємства прямого інвестування, та значний вплив інвестора на управління підприємством. Пряме інвестування має місце якщо інвестор купує 10% чи більшу частку звичайних акцій чи право голосу в підприємстві закордоном [27, с.596].

Під іншими інвестиціями, які надходять в економіку України розуміють усі операції фінансового рахунку, що не належать до прямих або портфельних інвестицій, а також резервних активів. Інші інвестиції класифікуються за такими видами фінансового інструменту: інші інструменти участі в капіталі; кредити і позики; валюта і депозити; торгові кредити і аванси, спеціальні права запозичення (зобов'язання).

За офіційною інформацією Державної служби статистики України [39], а також Національного банку України [40] у зв'язку із нестабільністю політичної та економічної ситуації в Україні відбулося зменшення іноземного інвестування. Якщо у період з 2016 по 2019рр. прямі іноземні інвестиції щорічно збільшувалися (виключення складає невеликий спад (-2,9%) у 2017р. порівняно з 2016р., то на 1 січня 2021 року обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерний капітал нерезидентів), внесених в економіку України, становив на 118,2% менший показник, ніж у 2019 році (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка доходів від надходження іноземних інвестицій (млн.дол.США)*

Доходи від інвестицій	2016	2017	2018	2019	2020
Прямі іноземні інвестиції	+3794	+3684	+4460	+5212	-950
Портфельні інвестиції	+293	+1800	+2080	+5134	-829
Інші інвестиції	-392	+137	+1061	-1474	-3039

* Складено автором згідно [40]

Зазначимо, що прямі іноземні інвестиції - найбільш бажана форма капіталовкладень для економік, що розвиваються, тому що вона дозволяє реалізовувати великі проекти; крім того в країну надходять нові технології, нові практики корпоративного управління, тощо. Динаміку надходжень прямих іноземних інвестицій у період 2016 – 2020рр. в економіку України та з України зображено на рис. 2.1.

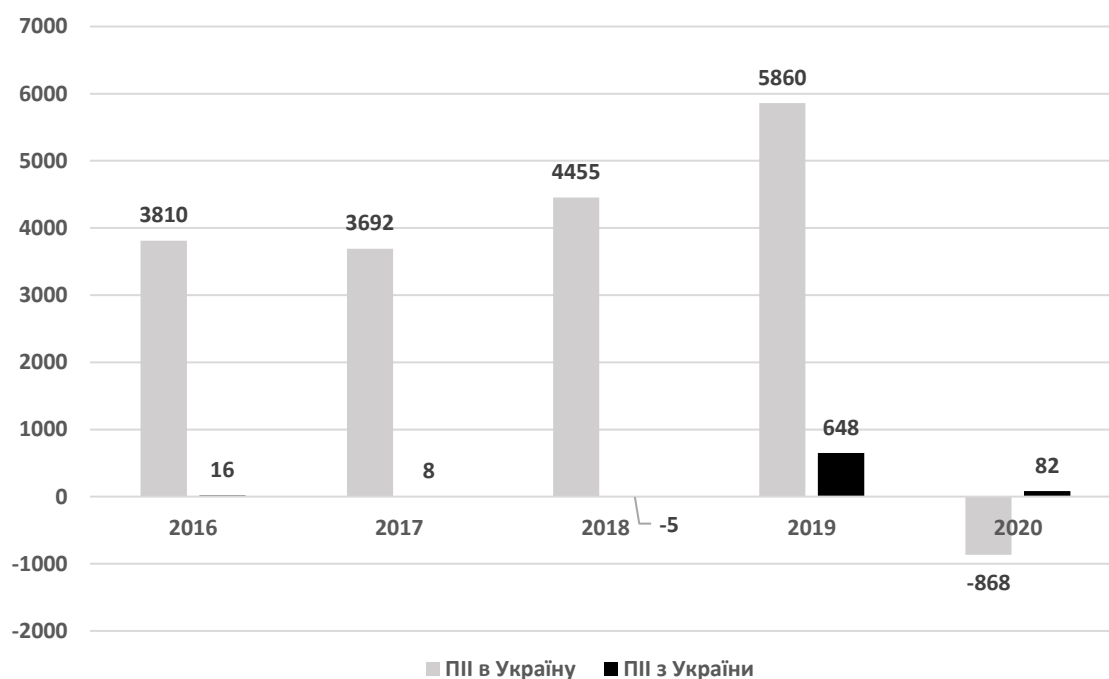

Рис. 2.1. Динаміка надходження прямих іноземних інвестицій в економіку України та з України у 2016-2020рр., млн.дол. США [40]

Проаналізувавши рис. 2.1, можна зробити висновок, що за останні п'ять років найвищі показники надходжень прямих іноземних інвестицій можемо спостерігати у 2018 та 2019 роках. Національний банк України прогнозує, що приплив прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну в 2021 році складе 3 млрд доларів. У 2020 році відтік інвестицій був зафіксований на рівні 100 млн доларів, відтік чистих ПІІ склав 420 млн доларів. Обсяг капітальних інвестицій в українську економіку в минулому році обвалився на 38,2% [55].

Найбільшими країнами-інвесторами в Україну у 2020 році є: Кіпр (30,6%), Нідерланди (20,4%), Велика Британія (6%), Швейцарія (5,6%), Німеччина (4,7%) (рис. 2.2).

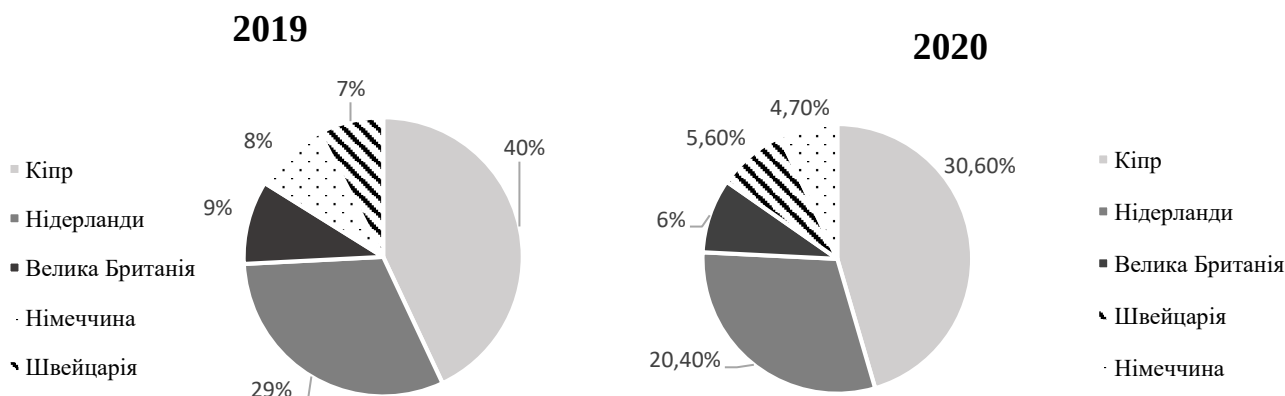

Рис. 2.2. Розподіл найбільших країн-інвесторів України у 2019-2020рр.

[розроблено на основі 55]

Досліджуючи розподіл інвесторів України (рис. 2.2) можемо зробити висновок, що найбільше інвестицій до України у 2020р. надійшло від Кіпру, а саме 30,6 % від усіх надходжень і це склало понад 14958 млн. дол. США. Як відомо, що Кіпр входить до групи країн з офшорною зоною, тому більшість таких інвестицій – це повернення українського капіталу з офшорних рахунків, якими володіють громадяни України. Як зазначає Центр Разумкова [65], процес іноземного інвестування в Україну має певні особливості. ПІІ в Україні утворені двома групами капіталів: тими, що безпосередньо належать іноземним

резидентам, та такими, що контролюються іноземними компаніями резидентів України (українські капітали раніше виведені з країни, як правило, до офшорної юрисдикції). Огляд країн-експортерів ПП в економіку України свідчить про невисоку частку ПП з розвинених країн світу, натомість кількість з офшорних зон - досить значна.

Але, як бачимо з рис. 2.2, у 2020 році інвестиції з Кіпру скоротилися майже на 10% у порівнянні з 2019 роком, також спостерігається відтік інвестицій з Нідерландів (на 8,6%), Великої Британії (на 3%). А Німеччина як інвестор у 2020р. порівняно з 2019р. зменшила обсяг інвестицій і «спустилася» на п'яте місце в цьому рейтингу.

Нинішня географічна структура іноземних інвесторів в Україні не є оптимальною та не відповідає структурі інвесторів, що розміщують свої капітали у переважній більшості розвинених країн. Для української економіки важливі інвестиції саме з країн, які є технологічними лідерами та спеціалізуються на виробництві товарів з високою часткою доданої вартості, а саме зі «старих» країн-членів Європейського Союзу (Франції, Італії, Німеччини), а також США та Японії [65].

Стосовно галузевих пріоритетів, то в іноземних інвесторів вони різні: сьогодні ПП наявні в усіх галузях української економіки. Водночас більшість інвесторів, представлених на українському ринку, охоче інвестують у галузі переробної промисловості, а також сферу оптової та роздрібної торгівлі — там, де швидко з'являються нові товари, змінюється асортимент, швидко окупаються витрати та невисокі комерційні ризики. Також популярними є галузі, що не потребують довгострокових капіталовкладень і освоєння нових технологій, зокрема фінансовий сектор та сектор нерухомості. Розподіл надходжень прямих іноземних інвестицій в Україну за секторами економіки у 2019 році зображено на рис. 2.3.

З рис. 2.3 можемо побачити, що найбільшу кількість інвестицій у 2019 році отримала саме промислова діяльність (10688,7 млн. дол. США), а також оптова та роздрібна торгівля (4970,4 млн. дол. США), далі - операції з нерухомим

майном (3822,6 млн. дол. США); фінансова та страхова діяльність (3651,4 млн. дол. США); інформація та телекомунікації – (2190,9 млн. дол. США); професійна, наукова та технічна діяльність (2147,4 млн. дол. США) [39].

Рис. 2.3 Надходження прямих іноземних інвестицій в Україну за видами економічної діяльності [39]

Начебто прямі іноземні інвестиції залучаються у високоприбуткові галузі економіки, але вони не зміцнюють конкурентні позиції країни на світових ринках. Надмірні ПІІ у фінансовий сектор (рис. 2.3), з одного боку, наповнюють фінансову систему обіговими коштами, які сприяють стабільній ліквідності фінансової системи країни, з іншого - створюють підстави для екстенсивного розвитку національної економіки. Для того, щоб Україна могла повністю інтегруватися у ланцюжки доданої вартості, пріоритетом для прямого інвестування мають стати високотехнологічні та наукоємні виробництва, які сприятимуть розширенню експортного потенціалу та посилять конкурентоспроможність українських товарів на світових ринках. В той же час необхідно враховувати й традиційні галузі економіки України: машинобудування, металургія, харчова промисловість, хімічна промисловість, сільське господарство, куди інвестори вкладають гроші.

Іноземні інвестиції нерівномірно розподіляються по регіонах України. На 01.01.2019р. найбільш привабливими для іноземних інвестицій були місто Київ, де сконцентровано більше половини всіх залучених ПІІ, а також Дніпропетровська, Київська, Одеська, Донецька та Полтавська області (рис. 2.4).

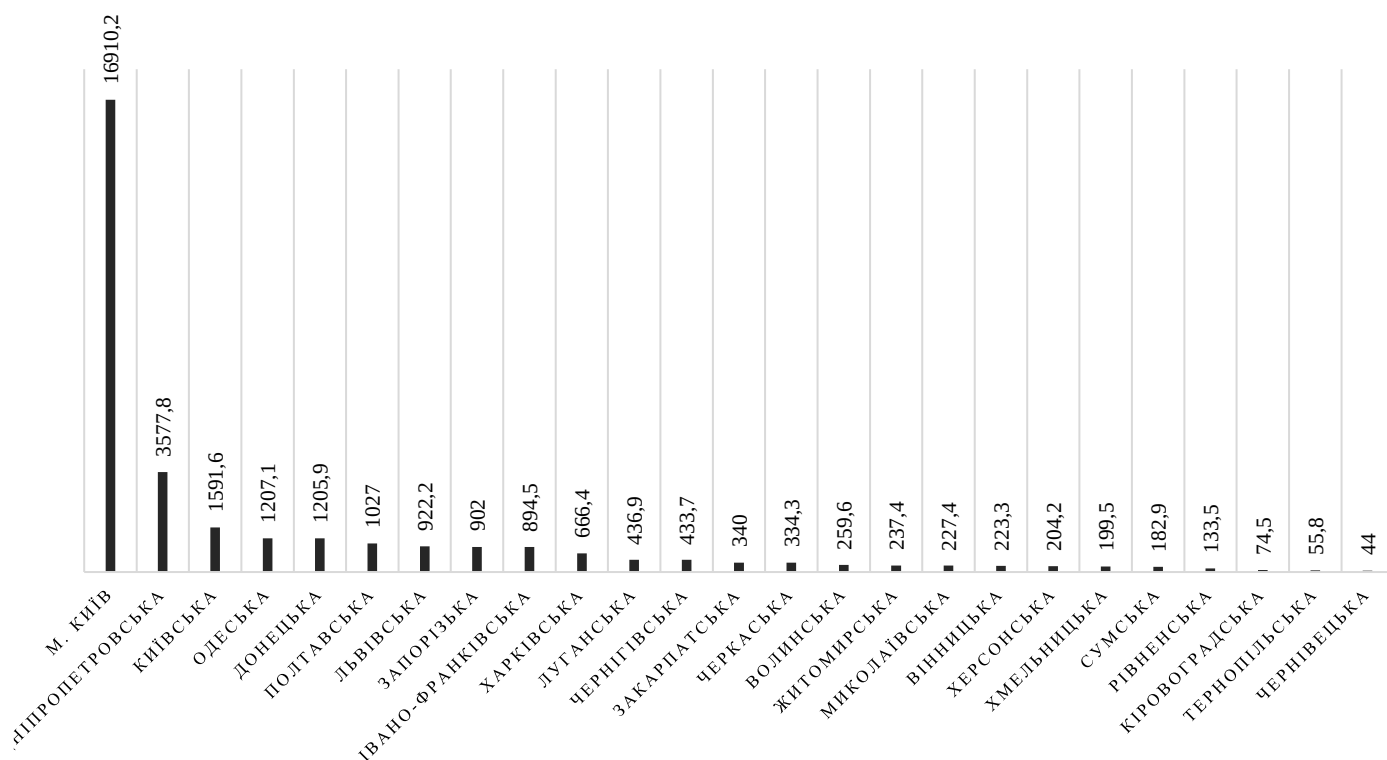

Рис. 2.4. Обсяги прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в розрізі регіонів України на 01.01.2019р., млн. дол. США [9]

Слід зазначити, що Миколаївська область за обсягом залучення ПІІ на початок 2019р. займає 17 місце і за останні роки ця позиція не змінювалася.

На інвестиційну позицію з боку інших держав до країни-реципієнта передусім впливає її привабливість, яка формується на макроекономічному рівні, тобто оцінка перспектив і можливостей галузей промисловості та регіонів, що полягає у забезпеченні найбільш високої ефективності використання інвестицій [37, с.214].

Не зважаючи на зниження макроекономічного стану на міжнародних ринках, Україна є досить привабливою для іноземних інвестицій, оскільки існує низка інвестиційно привабливих факторів, які сприяють розширенню інвестиційних зв'язків країни: великий внутрішній ринок з більшості товарних

позицій; географічне розташування на перетині основних транспортних шляхів між Європою та Азією; порівняно дешева та водночас кваліфікована робоча сила; науковий потенціал; розвинена інфраструктура. Проаналізуємо інвестиційну привабливість і подивимось, чи присутні позитивні зрушення в інвестиційному кліматі нашої країни.

2.2. Аналіз складових української інвестиційної привабливості

Фактори, які мають вплив на інвестиційний клімат країни, досліджуються за допомогою інвестиційного індексу та міжнародних рейтингів. Привабливість держав взагалі розраховується міжнародними організаціями та установами за різними ознаками шляхом складання рейтингової системи оцінки країни. Оцінка країн світу за цим показником характеризує інвестиційну привабливість країни і являється головним фактором для іноземних інвесторів [37, с.215].

Р.П. Качур [25] на основі аналізу наукових досліджень сформував визначення інвестиційної привабливості країни як узагальнену характеристику переваг і недоліків інвестування окремих об'єктів та напрямів із позиції конкретного суб'єкта інвестування і являє собою сукупність політичних, соціальних, інституційних, економічних, макро- і мікроекономічних умов функціонування національної економіки, що забезпечує стабільність інвестиційної діяльності вітчизняних і зарубіжних інвесторів як в окремих галузях економіки, так і в окремих регіонах (рис. 2.5) [25, с.91].

У загальному вигляді систему факторів можна представити в такий спосіб: політико-правове середовище (характеризується політичною стабільністю, наявністю і стабільністю нормативної бази, гарантією рівності форм власності); економічне середовище; ресурси та інфраструктура, соціально-культурне середовище, екологія.

На сьогодні одним із найголовніших показників для іноземних інвесторів є «Індекс інвестиційної привабливості».

Рис. 2.5. Характеристика інвестиційної привабливості країни [25]

Індекс інвестиційної привабливості, за версією Європейської Бізнес Асоціації [1], дає оцінку інвестиційної привабливості країни, представляючи інформацію як широке поняття у трьох вимірах: 1) економічні чинники, 2) політико-правове поле, 3) соціально-культурні умови. Індекс інвестиційної привабливості вимірюється кожні півроку.

Динаміка Індексу інвестиційної привабливості України за 2016–2020 роки зображена на рис. 2.6. Можемо побачити, що за весь період оцінювання, індекс України жодного разу не перевищував чотирьох балів, тобто не набував позитивного значення. У 2018 році Індекс інвестиційного клімату України

вийшов з негативної зони і перейшов у нейтральну, тобто складав 3,07. У 2019 році індекс знизився до 2,95, а за даними 2020р. індекс впав до 2,4, що свідчить про повернення до негативної зони інвестиційного клімату (рис. 2.6).

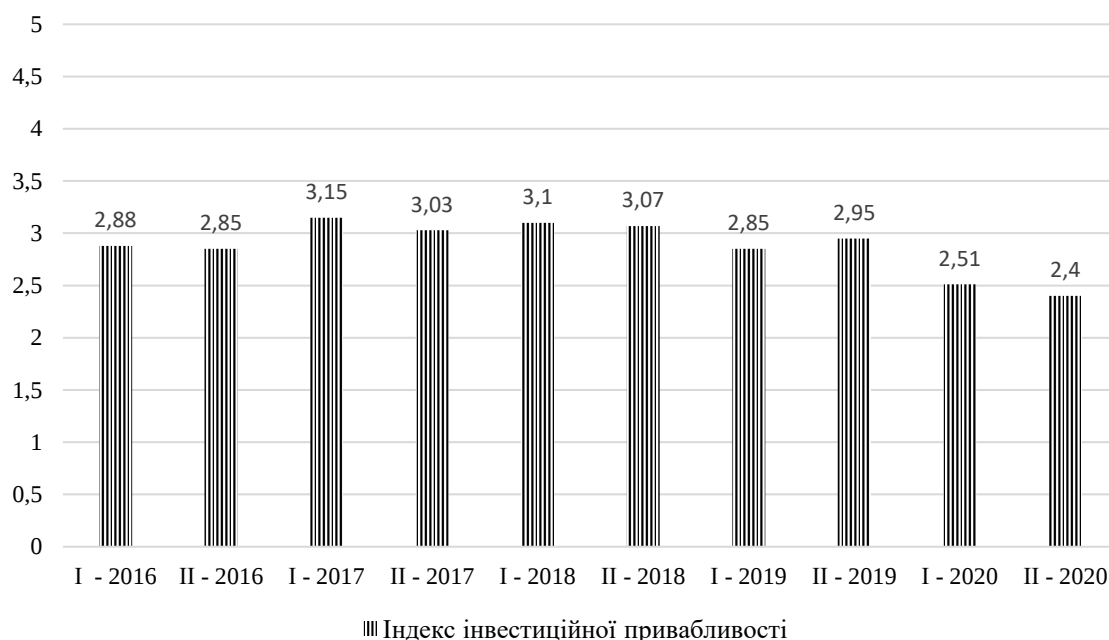

Рис. 2.6. Індекc інвестиційної привабливості України за 2016-2020рр. [3]

Щодо рейтингу інвестиційної привабливості за 2020 рік, то Україна посідає 64 місце серед 190 країн та розташувалася у рейтингу між Індією та Пуерто-Ріко. За 2020 рік покращились показники у 5 з 10 індикаторів, але у трьох категоріях вони не змінилися, а ситуація з податками та банкрутствами навіть погіршилася. Найкращі позиції – 20 місце – Україна посіла у рейтингу за легкістю отримання дозволів на будівництво. 37 місце зі 190 країн Україна займає за легкістю отримання кредитів, 45 – за захищеністю прав власності міноритарних інвесторів. Найгірші позиції Україна займає у сфері вирішення питання неплатоспроможності позичальника – 146 місце зі 190 можливих. При цьому за останній рік Україна погіршила своє становище у цій галузі. 128 місце Україна посідає за легкістю до підключення до електромереж. Попри реформи, які сталися у цій сфері, у Світовому банку не вважають, що їх достатньо для того, аби увійти до ТОП-100 країн за цим показником. Також за 2020 рік Україна погіршила свої позиції у легкості сплати податків – сумарний бал у цій сфері

зменшився на 1,3, що дозволило Україні посісти лише 65 місце зі 190 можливих (рис. 2.7) [2].

Рис. 2.7. Позиції України за основними компонентами рейтингу Doing Business 2020 року. Джерело: складено за даними [2]

Як зазначає О. Лактіонова [32], автори методики Doing Business наголошують, що цей діагностичний інструмент не вимірює всіх аспектів бізнес-середовища, які мають значення для інвесторів. Приклади факторів, які не враховуються: макроекономічна стабільність, корупція, продуктивність праці, міцність фінансової системи. Індекс Doing Business зосереджується на вимірюванні виключно регуляторних норм та рівня бюрократії, що супроводжують підприємницьку діяльність в тій чи іншій країні. І тому помилково вважати, що спрямованість суто на збільшення рейтингу Doing Business гарантовано призводить до поліпшення загального бізнес-середовища і конкурентоспроможності економіки країни в цілому [32, с.191].

Центром глобальної конкурентоспроможності та результативності Світового економічного форуму оцінюється Глобальний індекс конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index). Він складається з 113

змінних, структурованих у 12 «стовпів конкурентоспроможності»: інституції, інфраструктура, макроекономічне середовище, охорона здоров'я та початкова освіта, вища освіта та навчання, ефективність ринку товарів, ефективність ринку праці, розвиток фінансового ринку, технологічна готовність, розмір ринку, складність бізнесу та інновації.

Варто зазначити, що до Global Competitiveness Index (GCI) Всесвітній економічний форум використовував два додаткових підходи для аналізу конкурентоспроможності – по суті, один макроекономічний і один мікроекономічний підхід. Індекс конкурентоспроможності зростання, розроблений Джефрі Д. Саксом з Колумбійського університету та Джоном Мак-Артуром з Інституту Землі, виміряв сукупні, або макроекономічні, детермінанти конкурентоспроможності. Індекс ділової конкурентоспроможності був розроблений Майклом Портером з Гарвардського університету і орієнтований більше на мікроекономіку або бізнес-аспекти конкурентоспроможності. Отже, GCI об'єднує ці два підходи в єдиний, уніфікований і глобальний індекс, який одночасно охоплює і національні, і бізнес-компоненти конкурентоспроможності [32, с. 192].

Динаміка Глобального індексу конкурентоспроможності України за 2015–2019 роки зображена у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка Індексу глобальної конкурентоспроможності України у 2015-2019рр.*

Показник	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019
Індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index)	76/144	79/140	85/138	81/137	85/141

* Складено за даними [5]

Згідно [5], за даними 2019 року (табл. 2.2) Україна опустилася на 85 місце зі 141 країни світу в рейтингу глобальної конкурентоспроможності. Основний

регрес зафіксовано у сфері фінансових систем, в якій рейтинг України опустився на 19 позицій — до 136-го місця, й у сфері охорони здоров'я — на 9 позицій, до 101-го місця. Також дещо погіршилися показники впровадження ІКТ - із 77-го на 78-ме місце, макроекономічної стабільності - зі 131-го на 133-тє місце та інноваційних можливостей - із 58-го на 60-те місце. Водночас другий рік поспіль значно покращуються позиції країни за критеріями «ринок товарів» - з 73-го на 57-ме місце, «ринок праці» - з 66-го на 69-те місце та «інституціональний розвиток» - зі 110-го на 104-те місце. Крім того, Україні вдалося трохи піднятися за такими показниками, як освіта - з 46-го на 44-те місце та рівень розвитку бізнесу - з 86-го на 85-те місце. За обсягом внутрішнього ринку Україна зберегла колишню позицію - 47-ме місце, а за інфраструктурою 57-ме місце. Згідно зі звітом [4], показник середньорічного зростання ВВП за десять років перестав бути від'ємним і покращився з -2,1% до 0,1%, водночас приріст прямих іноземних інвестицій за п'ять років знизився з 2,7% ВВП до 2,3% ВВП.

У 2019р. перше місце в рейтингу глобальної конкурентоспроможності посів Сінгапур. До п'ятірки найконкурентоспроможніших увійшли США, Гонконг, Нідерланди, а також Швейцарія, яка традиційно з 2012 по 2017рр. очолювала рейтинг.

Ще одним важливим показником для інвесторів є Індекс економічної свободи (Index of Economic Freedom) – це серія з 10 економічних вимірів із назвою «свободи», створених Фондом Heritage та Wall Street Journal. Ці види «свободи» поділяються на 4 широкі категорії, або основні елементи:

- верховенство права (тобто свобода права власності та свобода від корупції);
- обмеженість уряду (тобто фіскальна свобода та державні витрати);
- ефективність регулювання (тобто свобода бізнесу, свобода праці та монетарна свобода);
- відкриті ринки (тобто свобода торгівлі, свобода інвестування та фінансова свобода).

Усі країни світу в цьому індексі розподілені на 5 умовних груп – «з вільною економікою», «з переважно вільною економікою», «з помірно вільною економікою», «з переважно невільною економікою» та «з невільною економікою», тобто країни оцінюються за 100-бальною системою: 0 балів – свободи немає, 100 балів – абсолютно вільна економіка [32, с.193].

У 2021р. перше місце в рейтингу економічної свободи посів Сінгапур (89,7). До п'ятірки найсвободніших економік увійшли Нова Зеландія (83,9), Австралія (82,4), Швейцарія (81,9), а також Ірландія (81,4) [4]. Можна сказати, що Індекс-2021 підтверджує позитивний зв'язок між економічною свободою і прогресом.

Динаміка Індексу економічної свободи України за 2017–2021 роки зображена у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Динаміка Індексу економічної свободи України у 2017-2021рр.*

Показник	Роки				
	2017	2018	2019	2020	2021
<i>Індекс економічної свободи (Index of Economic Freedom)</i>	48,1	51,9	52,3	54,9	56,2

* Складено за даними [4]

Оцінка економічної свободи України у 2021 році складає 56,2, що робить її економіку 127-ю за рейтингом, між Джибуті і Мавританією. Загальний бал країни збільшився на 1,3, головним чином через збільшення показника податкового навантаження. Україна посідає останнє місце серед 45 країн європейського регіону, і її загальний бал нижчий за регіональний та світовий показники. Основний регрес зафіксовано у сфері верховенства права. Схильність судової влади до політичного тиску, корупції та підкупу послаблює довіру громадськості до судів. Цілісність уряду серйозно порушена, і корупція на державних підприємствах викликає особливе занепокоєння потенційних інвесторів.

Як бачимо з табл. 2.3, за оцінкою економічної свободи Україна впродовж 2018-2021рр. належить до країн з «переважно невільною» економікою - mostly unfree (59,9-50), поступово цей показник зростає, що все ж таки є добрим сигналом.

Щоб підтримати імпульс до більшої економічної свободи, уряду України потрібно буде зміцнювати довіру інвесторів, продовжуючи вдосконалювати інвестиційний кодекс та проводячи глибокі та всебічні реформи для зміцнення верховенства права та покращення захисту прав власності, судової ефективності, та цілісність уряду.

2.3. Основні напрями державної підтримки та регулювання інвестиційної діяльності в Україні

Проблеми ефективності державного управління і регулювання в умовах глобалізації будуть наростати не тільки у сфері розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів, а й торкатимуться взаємовідносин міжнаціональних, регіональних і місцевих органів влади, у процесах формування їхньої спільної відповідальності за забезпечення ефективного розвитку світової і національної економік. Ріст глобалізації потребує посилення ролі держави в новій стратегії розвитку економіки України, зміни її функцій і завдань до трансформації міжнародної господарської системи. Адже тільки держава своїми владними повноваженнями здатна формувати і реалізовувати стратегічні напрями ефективного розвитку країни [25, с.60].

Створення правової основи державного регулювання інвестиційної діяльності є найважливішою функцією держави, до якої належать прийняття законів і правил, що регулюють економічну діяльність, а також контроль їх виконання [56, с.83-84]. На сьогодні правова система України включає велику кількість законів та інших нормативно-правових актів, що регулюють відносини

в інвестиційній сфері. Сучасна нормативно-правова база, що покликана регулювати інвестиційні процеси в Україні, представлена в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Аналіз сучасної нормативно-правової бази України щодо регулювання інвестиційної діяльності

<i>Закон, нормативно-правовий акт</i>	<i>Характеристика</i>
ЗУ «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991р. № 1560-XII [50]	гарантує захист прав, інтересів і майна суб'єктів інвестиційної діяльності, встановлює загальні умови та порядок державного регулювання інвестиційної діяльності
ЗУ «Про режим іноземного інвестування» від 13.02.2021р. № 93/96-ВР [54]	визначає особливості іноземного інвестування
ЗУ «Про захист іноземних інвестицій в Україні» від 10.09.1991р. № 1540а-XII [48]	містить гарантії захисту прав іноземних інвесторів
ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 15.08.2020р. № 959-XII [49]	визначає форми іноземного інвестування і статус спільних підприємств
ЗУ «Про господарські товариства» від 03.07.2020р. № 1576-XII [46]	регулює інвестиційну діяльність господарських товариств
ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування обов'язковості державної реєстрації іноземних інвестицій» від 31.05.2016р. №1390-VIII [44]	спрямований на спрощення порядку залучення іноземних інвестицій, шляхом скасування обов'язкової державної реєстрації іноземних інвестицій
ЗУ «Про концесію» від 20.12.2020р. № 155-IX [52]	регламентує фінансування інвестицій з власних джерел підприємств
ЗУ «Про інститути спільного інвестування» від 03.07.2020р. № 5080-VI [51]	передбачає розвиток інститутів спільного інвестування, спрямований на забезпечення, залучення та ефективне розміщення фінансових ресурсів інвесторів

Загалом експерти вважають, що всі привілеї та переваги, які існують на підставі чинного законодавства та міжнародних договорів України для іноземних інвесторів, позитивно позначаються на підвищенні позиції України в рейтингу Doing Business та Індексу інвестиційної привабливості України.

Також, на думку Н.І. Рижикової, Н.О. Бірченко [56], особливу роль відіграє законодавство щодо інноваційних інвестицій. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 08.09.2011 р. № 3715-VI визначає стратегічні напрями інноваційної діяльності. Закон України «Про індустриальні парки» від 21.06.2012р. № 5018-VI визначає особливості інвестиційної діяльності індустриальних парків. Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» від 16.07.1999р. № 991-XIV передбачає надання цільових субсидій та кредитів для реалізації проектів технопарків [56,с.87].

До того ж, 15 квітня 2021р. ВРУ прийняла за основу проект Закону України про внесення змін до Закону України «Про індустриальні парки», спрямованих на залучення інвестицій в промисловий сектор економіки шляхом запровадження стимулів в індустриальних парках [53]. Мета законодавчих змін - сприяння залученню прямих інвестицій у створення нових виробництв через механізм індустриальних парків завдяки впровадженню додаткових інвестиційних стимулів. Серед запропонованих стимулів - компенсація керуючим компаніям, ініціаторам створення - суб'єктам господарювання та учасникам індустриальних парків: 50% витрат на підключення та приєднання до електромереж; компенсація учасникам індустриальних парків відсоткових платежів за кредитами - залежно від частки експорту продукції власного виробництва у загальному доході від їхньої господарської діяльності; часткова компенсація інвестицій учасників індустриальних парків у створення виробництва, здійснених протягом перших трьох років.

Крім того, задля державного регулювання інвестиційної діяльності та надання їй державної підтримки, на думку Н.В. Саїнчук, О.В. Гаврилюк, І.І. Голик [61], органи публічної влади повинні використовувати такі важелі:

- система забезпечення доступу до нової техніки й технологій;
- інформаційно-консультаційне забезпечення;
- інвестиції за рахунок місцевих бюджетів;
- створення спеціальних режимів інвестування;
- аукціони й конкурси на виконання проєктів;
- пільгове кредитування з місцевих кредитних ресурсів;
- сприяння наданню податкових пільг підприємствам, що працюють у пріоритетних сферах народного господарства;
- формування особливої регіональної фінансової інфраструктури, а саме спеціалізованих банків і мережі їхніх філій, кредитних союзів, інвестиційних фондів та інших фінансових інститутів для фінансування підприємців;
- видача гарантій за кредитами, які одержують підприємці [61, с.145-146].

Іншими словами, механізм державного регулювання інвестиційної привабливості складається як правового регулювання інвестиційної діяльності, так і з організаційно-економічної підтримки з боку держави (рис. 2.8).

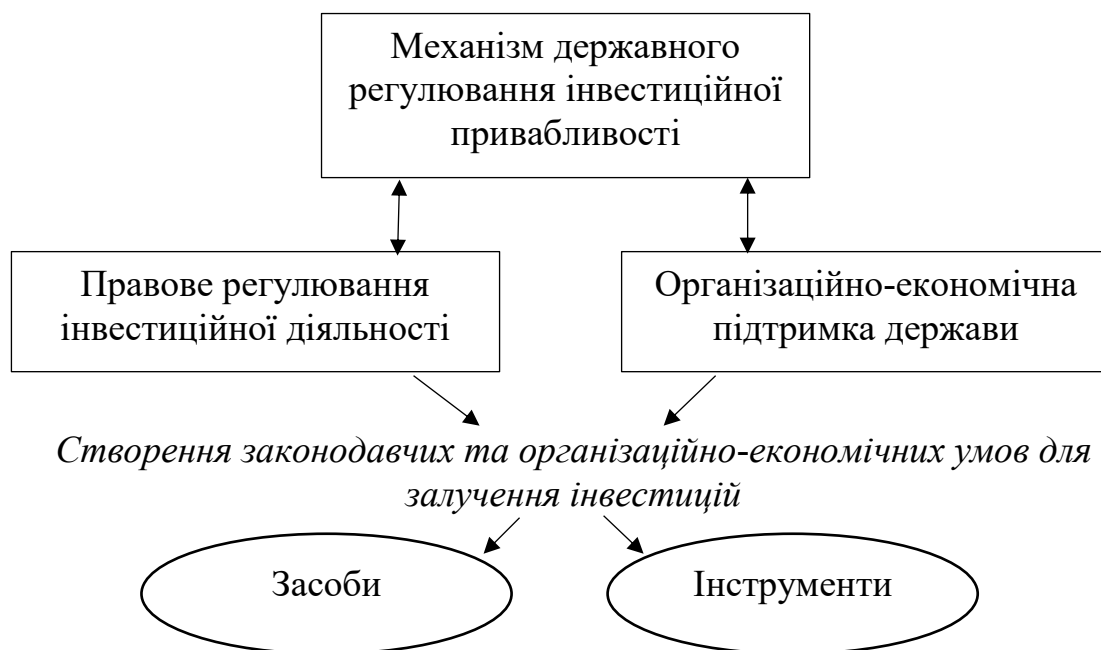

Рис. 2.8. Механізм державного регулювання інвестиційної привабливості країни [61]

Формування інвестиційної привабливості України повинно бути першочерговим завданням як для внутрішньої, так і для зовнішньої політики держави. На сьогодні виділяють такі позитивні напрями державної підтримки та регулювання інвестиційної діяльності в Україні:

- в Україні іноземні інвестиції не підлягають націоналізації;
- скасовано адміністративний бар'єр для входження іноземного капіталу в Україну у випадку обов'язкової реєстрації іноземних інвестицій;
- до іноземних інвесторів застосовується національний режим інвестиційної діяльності;
- створено правове поле для інвестування та розвитку державно-приватного партнерства;
- врегульовано базові аспекти оформлення дозволу на застосування праці іноземців та посвідки на тимчасове проживання, що спростить залучення іноземних менеджерів та іноземних кваліфікованих працівників, що необхідно на перших етапах розвитку дочірнього підприємства в Україні;
- надано режиму найбільшого сприяння щодо розпорядження інвестиціями, що прогнозовано сприятиме збільшенню обсягів іноземних інвестицій в ключові сфери економіки України (між Україною та Фондом Міжнародного розвитку ОПЕК) [34].

Підсумовуючи, можемо зазначити, що ціллю держави є забезпечення підприємств власними інвестиційними ресурсами, але якщо їх недостатньо - формування інвестиційної привабливості країни. Сьогодні держава робить активні кроки у цьому напрямі. Надалі необхідно завершувати формування відповідної нормативно-правової бази; реформувати податкову систему в напрямі зниження податкового навантаження та надання додаткових пільг іноземним інвесторам, тут же мова може йти про надання додаткових преференцій інвесторам, що вкладають ресурси у слабо розвинені регіони країни; зміцнювати фінансово-кредитну систему та розширювати парабанківську інфраструктуру (лізингові, страхові компанії); стимулювати залучення інвестицій у науково-технічну та інноваційну діяльність.

Висновки до Розділу 2

Основна мета управління інвестиційною діяльністю в державі – це формування сприятливого інвестиційного клімату через активізацію інвестиційної діяльності та формування інвестиційної привабливості країни.

Іноземні інвестиції активізують модернізацію технологічних процесів, сприяють розвитку малого та середнього підприємництва, нарощують виготовлення конкурентоспроможної на світовому ринку продукції. Тому важливим є ефективне залучення іноземних інвестицій з метою формування перспективних порівняльних переваг економіки – технологій, кадрів, сучасних виробничих потужностей.

Проаналізувавши інвестиційну активність в Україні, можна зазначити, що популярними серед ПП є галузі, що не потребують довгострокових капіталовкладень і освоєння нових технологій, зокрема фінансовий сектор. Пріоритетом мають стати ПП у розвиток високотехнологічних та наукоємних виробництв, що сприяють розширенню експортного потенціалу та посилюють конкурентоспроможність українських товарів на світових ринках.

Що стосується факторів інвестиційної привабливості України, то часто на рішення потенційних інвесторів впливають чинники неекономічного характеру. Згідно з інформацією [5], причинами, що негативно впливають на бажання інвесторів вкладати кошти, є: корупція та неефективна судова система (неможливість захистити право власності чи справедливо вирішити бізнес-суперечку), питання виділення земельних ділянок і відшкодування ПДВ, а також подолання технічних бар'єрів у торгівлі та проходження митних процедур. Отже, діюча структура ПП не відповідає викликам, які стоять перед українською економікою.

Для формування в Україні привабливого інвестиційного середовища необхідно активізувати дії держави, спрямовані на зміну політичного, економічного та правового поля в країні, що стимулюватиме приріст іноземного капіталу та дозволить підвищити конкурентні позиції української економіки на світовому ринку.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ

3.1. Основні проблеми залучення інвестицій в економіку України

Починаючи з 2020 року, країни будуть долати світову економічну кризу власними силами, опираючись на наявні ресурси. В умовах пандемії коронавірусної інфекції COVID–19 відбувається закриття кордонів, різні умови, підходи та обсяги підтримки власного населення та національного бізнесу, різні шляхи існування національних економік. Тому сьогодні забезпечення інвестору можливості для найбільш ефективного реального інвестування має стати одним із головних напрямів виходу з кризового становища економіки України, напрямом, який розверне післякризовий стан вітчизняної економіки не в бік подальшого її занепаду, стагнації та депресії, а в бік стабілізації та сталого розвитку в майбутньому [36, с.48].

Як показав аналіз сучасного стану інвестиційної привабливості України (розділ 2), нерішучість інвесторів до довгострокових вкладень вказує на незадовільний інвестиційний клімат. Українська держава намагається проводити реформи, що відбивається на міжнародних рейтингах (гл. 2.2).

У [65] зазначається, що світова фінансово-економічна криза у 2008-2009рр. та військова агресія Російської Федерації проти України кількома роками потому суттєво погіршили очікування інвесторів стосовно подальших перспектив інвестування та фізичної безпеки активів у країні і внесли свої корективи, спричинивши скорочення надходжень коштів та навіть вибуття капіталів у певні періоди. Тому постало завдання, що полягає не лише в активному залученні нових, а також у втриманні на території України наявних іноземних інвесторів.

А за даними Європейської бізнес асоціації [3], настрої інвесторів у 2020р щодо України розподілилися наступним чином: 78% зі 101 керівника компаній-

членів ЕВА вважають поточний інвестиційний клімат несприятливим, 16% вважають його нейтральним і лише 6% вважають вітчизняне бізнес-середовище сприятливим для інвестицій. Негативні фактори, що впливають на інвестклімат України, на думку опитаних респондентів, це – слабка судова система (94%), високий рівень корупції (91%), тіньова економіка (75%). Опитування щодо прогнозів показали наступне: 45% керівників компаній-членів ЕВА вважають, що інвестклімат залишиться незмінним у 1-му півріччі 2021, також 45% очікують подальшого погіршення ситуації і 10% очікують незначного покращення інвестклімату у найближчі півроку [3].

О.Г. Харчук [64] проранжував перешкоди для іноземних інвестицій в Україну з 1 по 10 місце: 1 – розповсюджена корупція; 2 – недовіра до судової системи; 3 – монополізація ринків та захоплення влади олігархами; 4 – військовий конфлікт з Росією; 5 – репресивні дії правоохоронних органів; 6 – нестабільна валюта і фінансова система; 7 – обтяжливе і мінливе законодавство; 8 – складне податкове адміністрування; 9 – обтяження на рух капіталу та валютні операції; 10 – зростання трудової міграції з України. Вже четвертий рік інвестори стабільно називають поширеність корупції та відсутність чесної судової системи найбільшими перешкодами для вкладення інвестицій. Нестабільність валютно-фінансової системи з третього місця перейшла до шостого за рівнем неблагополучних чинників для інвестицій. Значною перешкодою залишається війна з Росією, а також репресії з боку правоохоронців, які посіли п'яте місце замість попереднього сьомого [64].

Існують припущення [57], що метою інвестування для багатьох іноземних інвесторів поки що є використання українського ринку для отримання швидкого прибутку. Сьогодні існує схильність інвесторів до фінансових зловживань і відмивання коштів. Високий ступінь інвестування з таких країн, як Віргінські острови та Нідерланди пояснюється суттєвими пільгами для зареєстрованих у них іноземних компаній, а значить, їм притаманні певні елементи офшорності, проте неспівставні з Кіпром. Режим офшорної зони, що діє на Кіпрі, сприяв здійсненню з території острова так званих «опосередкованих» ПП, які значно

перевищують власні кіпрські інвестиції. За попередніми оцінками, значну частину ПІІ з Кіпру здійснюють дочірні структури українських фірм [57].

На нашу думку, крім вищезазначених перешкод залучення інвестицій, негативно впливають на притік капіталу наступні проблеми (рис. 3.1).

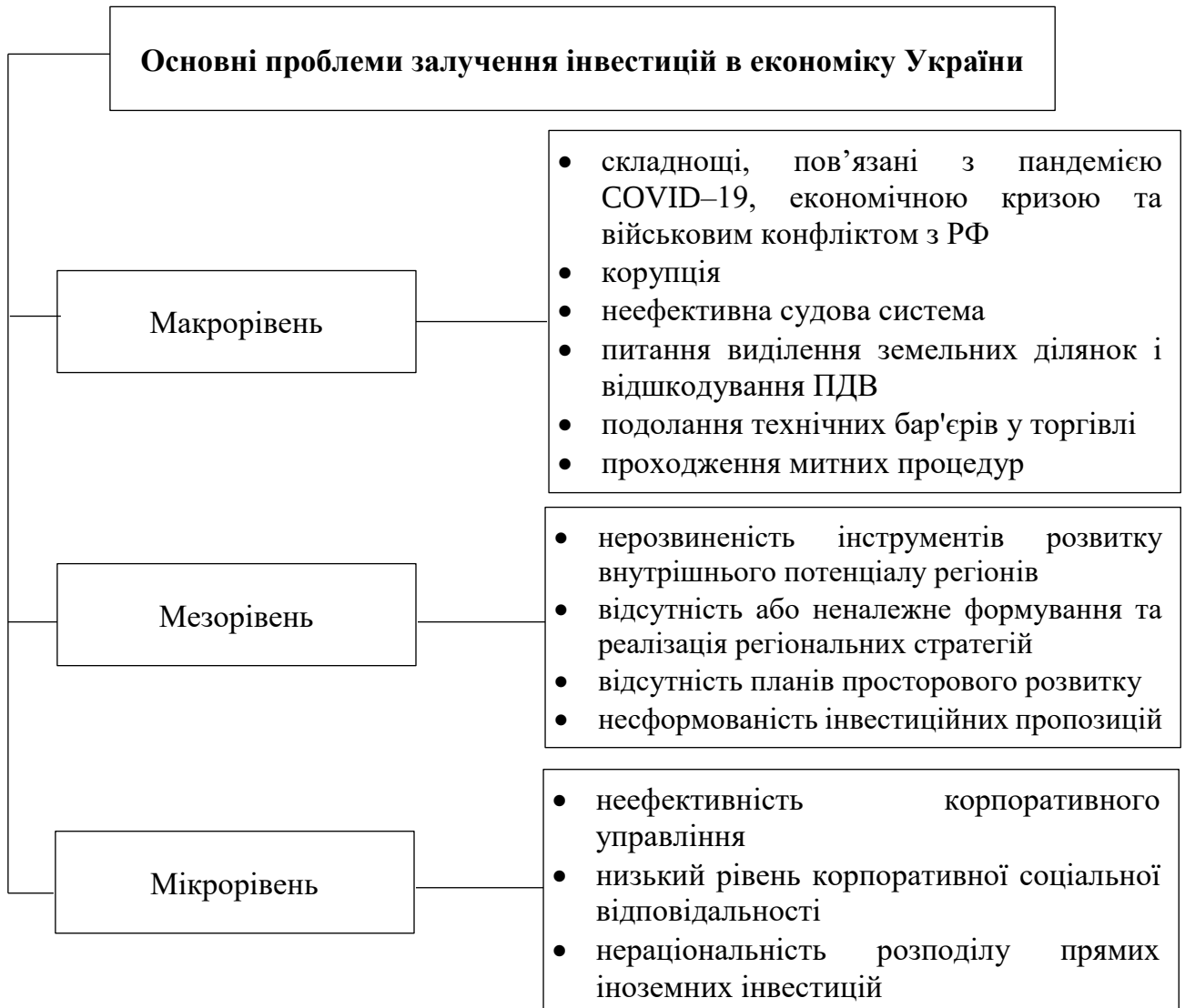

Рис. 3.1. Основні проблеми залучення інвестицій в економіку України
Джерело: складено автором

На нашу думку, на кожному рівні управління існують перешкоди залучення інвестицій в економіку України. Тому на рис. 3.1 ми поділили основну частину проблем на три рівні. Що стосується рівня держави, то ці проблеми вже розглянуті нами.

На регіональному рівні мова йде про нерозвиненість інструментів розвитку внутрішнього потенціалу регіонів, а саме регіональних стратегій. У наявних планах регіонального розвитку відсутній системний аналіз внутрішнього потенціалу регіону та визначення способів його використання. Стратегічний план регіонального розвитку – це найбільш адекватний в сучасних умовах інструмент реагування на невизначеність зовнішнього середовища і формування сприятливого для розвитку економіки інвестиційного клімату, що дозволяє підвищити конкурентоспроможність і сприяє зміцненню іміджу регіону у потенційних інвесторів як такого, що має перспективне майбутнє.

На жаль, на сьогодні не у всіх регіонах України складено інвестиційний паспорт, не проведено інвентаризацію землі, не прописано чітку сучасну документацію зонування території. Деякі регіони не сформували пропозиції інвесторам на тому рівні, щоб зацікавити останніх вкладатися у сектори їхньої економіки. Але українські регіони в процесі, в тій чи іншій мірі кожен регіон включений в процес розвитку своєї інвестиційної привабливості.

Що стосується рівня підприємств, то в Україні існують проблеми з виконанням взаємних зобов'язань, у результаті чого інвестори з компаній-резидентів, яких не влаштовує вітчизняне законодавство, намагаються вивести капітал за межі України [рощина]. Крім цього, протягом тривалого періоду спостерігається концентрація інвестицій у галузях переробної промисловості, фінансовій та страховій діяльності, оптовій та роздрібній торгівлі. Натомість, спостерігається нестача прямих інвестицій у галузях будівництва, сільського, лісового та рибного господарства, через ризикованість та сезонність даних інвестпроектів. Через нерівномірний розподіл інвестицій неможливо досягти успіху в економічному розвитку.

3.2. Перспективи покращення інвестиційного клімату в Україні

Покращення інвестиційного клімату є важливою передумовою збільшення обсягу залучених інвестицій з різних джерел. Пошук шляхів покращення

інвестиційного клімату в Україні є одним з найголовніших питань, від вирішення якого багато в чому залежать темпи розвитку вітчизняної економіки та покращення добробуту населення України [10, с.96].

Важливим чинником, що впливає на покращення інвестиційного клімату в країні є *спрощення процедур сплати податків та податкового обліку*. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні» від 21.12.2016р. [45] є надзвичайно важливим у частині змін в адмініструванні податків, саме там передбачено величезну кількість норм, що допомагають платникам спростити діяльність. При цьому особливу увагу в Законі приділено використанню в повному обсязі електронного кабінету платника податків. Зокрема визначено, що через електронний кабінет можна реалізувати можливість проведення звірки розрахунків платників податків з державним та місцевими бюджетами, а також одержання документа, що підтверджує стан розрахунків, який формується автоматизовано шляхом вивантаження відповідної інформації з електронного кабінету із накладенням електронного підпису посадової особи контролюючого органу та печатки контролюючого органу [45]. А 29 січня 2021р. Верховна Рада України прийняла законопроект №4090 «Про внесення змін до прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні» щодо терміну набрання чинності окремими положеннями». Таким чином, метою законотворчості у цій сфері є зменшення непорозумінь між контролюючими органами та платниками, збільшення обігових коштів платника податку та можливість їх реінвестування на проведення модернізаційних процесів, розширення виробництва, поповнення власного капіталу, зростанню рівня капіталізації підприємств, створення більш сприятливих умов для інвестиційного клімату.

Наступним фактором, що впливає на покращення інвестиційного клімату в країні є *розбудова дієвої інституційної структури* у цій сфері. Найбільший недолік у сфері залучення інвестицій – велика кількість агенцій з дублюючими та нечітко визначеними функціями. Наразі за загальне просування інвестицій в

країні відповідає Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Наприкінці 2020р. Верховною Радою України ухвалено ЗУ «Про державну підтримку інвестиційних проєктів зі значними інвестиціями» [47], завданням якого є стимулювання залучення в національну економіку стратегічних інвесторів, підвищуючи інвестиційну привабливість країни загалом, а також забезпечуючи високий рівень конкурентоспроможності економіки шляхом впровадження державної підтримки великих інвестиційних проєктів. Згідно цього ЗУ [47], держава може підтримувати окремих інвесторів шляхом надання податкових пільг (звільнення від сплати податку на прибуток підприємств та мита при ввезенні нового обладнання), права на користування земельною ділянкою для втілення інвестпроєкту зі сплатою орендної плати на спеціальних умовах, забезпечення об'єктами суміжної інфраструктури за державний кошт. Причому, на такі пільги може розраховувати не кожен інвестор. А лише той, хто вкладає в окремий проєкт понад 20 мільйонів євро (в еквіваленті). Ще одна обов'язкова умова – створення інвестором щонайменше 80 робочих місць із зарплатою не менш ніж на 15% вищою за середню заробітну плату за відповідним видом діяльності в регіоні, де втілюється проєкт, за попередній календарний рік. При цьому термін втілення проєкту не має перевищувати 5 років.

Поміж пріоритетних напрямків інвестування – переробна промисловість (крім виробництва й обігу тютюнових виробів, етилового, коньячного і плодового спирту й алкогольних напоїв). У сфері переробки корисних копалин не передбачені пільги для такої сировини як кам'яне та буре вугілля, нафта й природний газ. Натомість немає жодних обмежень при підтримці проєктів з поводження із відходами, у сферах транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності, логістики, освіти, охорони здоров'я, мистецтва, культури, спорту, туризму і рекреації.

Важливим для покращення інвестиційного клімату в Україні є *розбудова за сучасним стандартами якісної транспортної інфраструктури*. Створення ефективного транспортного комплексу України, інтегрованого у світову

транспортну мережу та забезпечення його безпечного функціонування, задоволення потреб населення в перевезеннях, є необхідною умовою для покращення інвестиційного клімату, забезпечення конкурентоспроможності та ефективності національної економіки. З 1 березня 2020р. розпочався проєкт Президента України «Велике будівництво» [7], метою якого є масштабна розбудова якісної інфраструктури України, у тому числі і транспортної. Для реалізації проєкту використовуватимуться кошти з державного бюджету, Державного фонду регіонального розвитку та місцевих бюджетів. Кожен підрядник, який надає послуги державі в рамках проєкту «Велике будівництво», обирається через електронну систему публічних закупівель ProZorro. Впродовж 2020 року побудовано та відремонтовано 4056 км доріг державного значення та 2527 км – місцевого значення [7].

Одним з основних чинників покращення інвестиційного клімату в Україні є *відкрита, прозора та передбачувана зовнішня торговельна політика*, що підвищує ефективність виділення ресурсів, стимулює продуктивність та збільшує окупність інвестицій. Як і у багатьох країнах, торгівельне законодавство в Україні складається з великої кількості законів, постанов і внесених до них змін, починаючи із Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», чинного від 1991р., із наступними змінами, останні з яких внесені у серпні 2020р [49]. Оскільки однією з пріоритетних реформ Кабінету Міністрів України є створення сприятливих умов для ведення бізнесу, а це шлях для залучення інвестицій в економіку (як іноземних, так і внутрішніх) та поштовх для відповідного зростання внутрішнього валового продукту, то у 2016р. при Міністерстві розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України створено Раду міжнародної торгівлі. У 2021р. перед Міністерством стоїть завдання активізувати роботу Ради за участі експортерів. І саме ця Рада братиме активну участь у розробці проєкту нової експортної стратегії України на наступні 5 років. Справа в тому, що Україна продовжує торгувати на зовнішніх ринках із від’ємним балансом, постачаючи переважно сировину та ігноруючи зміни світової кон’юнктури через цілу низку факторів – нову адміністрацію у

США, суперечності із китайськими інвесторами, вплив Brexit та пандемії коронавірусу на ЄС тощо. Номінально прийнята в 2017 році Експортна стратегія [16] є декларативним документом, який весь цей час не вирішує важливих для бізнесу завдань. Вона стала першим стратегічним державним документом у сфері розвитку міжнародної торгівлі, і діє до кінця 2021 року.

Наразі у світі відзначають такі тенденції: по-перше, триває подальша хвиля протекціонізму: за два роки кількість торговельних обмежень зросла майже вдвічі. Поза тим, Україна у локалізації виробництва та наданні преференцій національному виробнику просувається надзвичайно повільно, замовляючи катери, локомотиви, трамваї, гвинтокрили тощо за кордоном, хоча має власні потужні підприємства в цій сфері. І це вже питання до прийняття цілої низки необхідних законопроектів та програм. По-друге, кількість робочих місць в промисловості скорочується (за рік близько 50-60 тисяч).

Тому сприяти експорту в Україні – це показати перспективний ринок світові. Для створення національної експортної галузі та її інфраструктури потрібно значні інвестиції, і тут уже можна говорити про державно-приватне партнерство.

Отже, на сьогодні в Україні проводяться реформи за різним напрямом державної політики та в різних галузях економіки задля покращення інвестиційного клімату. Реалізація цих заходів як на законодавчому, так і виконавчому рівні дозволить зробити економіку України інвестиційно привабливою та має призвести до збільшення обсягу інвестицій як від зовнішніх так і внутрішніх інвесторів [10, с.98]. Також залучення інвестицій за рахунок зростання інвестиційної привабливості ще позитивно позначиться на покращенні інвестиційного клімату в Україні.

3.3. Загальні рекомендації щодо підвищення інвестиційної привабливості економіки України в умовах глобального економічного простору

Як зазначено в главі 1.2 цієї кваліфікаційної роботи, інвестиційну привабливість країни визначаємо як взаємозв'язок інвестиційного потенціалу та інвестиційного ризику. З цієї точки зору інвестиційний потенціал країни включає всі об'єктивно позитивні для інвестування фактори, а рішення щодо доцільності вкладення коштів приймається інвестором на основі величини та ймовірності ризиків, тобто негативних для інвестування чинників.

В умовах глобального економічного простору для стимулювання іноземних інвесторів вкладати кошти в економіку України необхідні концептуальні реформи в правовій та соціально-економічній сферах, які вже проводяться в останні роки. Це дасть змогу потенційним інвесторам сформувати уяву і мінімізувати інвестиційні ризики, що пов'язані з якістю державних інституцій, макроекономічною ситуацією, якістю інфраструктури, людського капіталу та фінансового ринку.

Щодо інвестиційного потенціалу, необхідні зміни в напрямі підвищення інвестиційної привабливості економіки України. Сьогодні все більше йдеться про *інформаційне забезпечення інвестиційної привабливості країни* для потенційних іноземних інвесторів. Одним з несприятливих моментів виступає той факт, що іноземні інвестори сьогодні мають повну інформацію щодо корупції та бюрократії, нестабільності політичної ситуації, неефективності судової системи України тощо, завдяки міжнародним рейтингам.

Доцільно було б сформувати інформаційні центри для іноземних інвесторів, основними напрямками роботи яких були б [61, с.147]:

- створення єдиної електронної бази інформації щодо інвестиційної діяльності;
- надання інформаційних та консалтингових послуг;
- створення каталогів підприємств, які плануються до приватизації;
- безперервне оновлення інвестиційної інформації;

- road show інвестиційних можливостей для потенційних інвесторів;
- проведення конференцій та вжиття маркетингових заходів із залучення інвестицій.

Тоді б іноземні інвестори були б більше обізнаними з питань внутрішнього інвестиційного потенціалу нашої економіки (рис. 3.2).

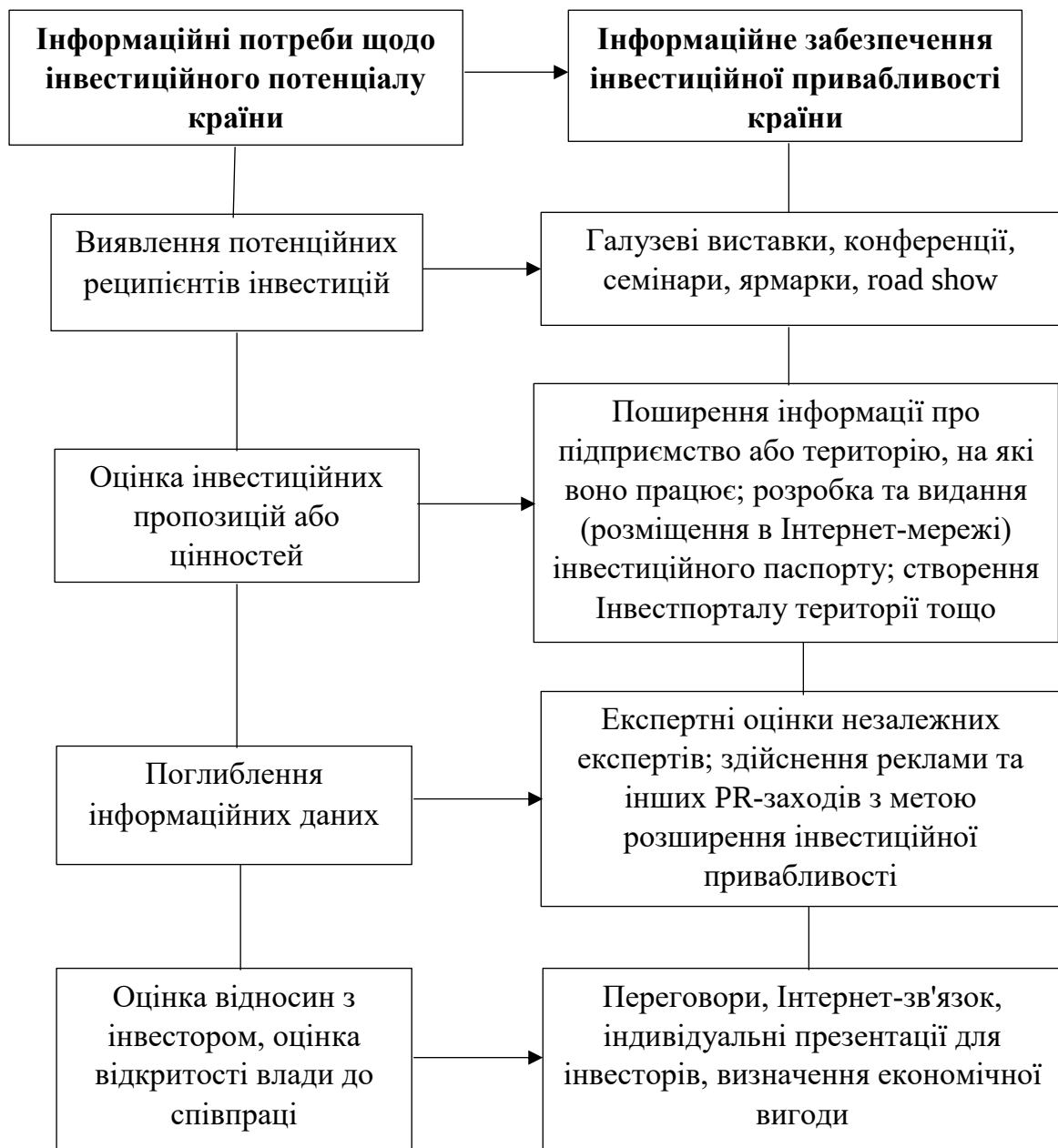

Рис. 3.2. Інформаційне забезпечення інвестиційної привабливості країни
Джерело: складено автором

Інформаційне забезпечення інвестиційної привабливості передбачає також вибір оптимальних каналів комунікації з потенційними інвесторами. Як зазначає М. Волосюк [9], канали комунікації з інвеститорами можуть бути первинними та вторинними. Первинні канали комунікацій залучення інвестицій:

- персональні комунікації представників громади щодо залучення інвестицій з топ-менеджерами цільових груп;
- комунікації під час проведення ініційованих зацікавленими особами круглих столів, семінарів, конференцій за участі ключових представників цільових груп;
- комунікації за допомогою сторінок в соціальних мережах, наприклад у Facebook-групі «Залучення інвестицій»;
- комунікації за допомогою проведення учасниками екосистеми залучення інвестицій презентацій, телеконференцій (за технологією WebEx) під час яких здійснюється аудіовізуальний он-лайн зв'язок з представниками цільових груп;
- комунікації за допомогою E-mail розсилок;
- видання друкованих інформаційних матеріалів щодо залучення інвестицій і розповсюдження їх під час круглих столів, семінарів, конференцій, а також за допомогою стендів типу «take one»;
- публікація промоційних матеріалів у профільних ЗМІ;
- виготовлення сувенірної продукції для залучення інвестицій;
- участь у міжнародних торгово-інвестиційних виставках;
- участь у міжнародних асоціаціях або взаємодія з ними.

Вторинні канали комунікації – комунікаційні агенти залучення інвестицій:

- іноземні ЗМІ, які поширюють інформацію про інвестиційні можливості територій України на широкі іншомовні аудиторії за кордоном;
- народні депутати України, голови облдержадміністрацій і обласних рад, представники центральних органів виконавчої влади, державна установа «Офіс із залучення та підтримки інвестицій «UkraineInvest»;

- експерти програм міжнародної технічної допомоги Україні;
- взаємодія з державними інституціями з метою використання їх каналів маркетингових комунікацій;
- неофіційні канали комунікації («партизанський» маркетинг, у разі відмови від відкритого конкурування із потужнішою громадою у «чистому полі»);
- туризм;
- участь у рейтингах Financial Times / FDI Magazine [9, с.64-65]

Комунікативна діяльність в країні із залучення інвестицій в умовах глобального економічного простору має застосовуватися стратегічно, бути продуманою, систематичною, регулярною та належно контролюватися.

Висновки до Розділу 3

Україна має могутній інвестиційний потенціал, але також має і фактори, що негативно впливають на інвестиційну привабливість держави. За сучасних умов жорсткої конкуренції в залученні ІІІ важливим завданням для України є вирішення військового конфлікту на сході України; формування стабільного правового середовища; зниження податкового тиску; розвиток транспортної інфраструктури; підвищення конкурентоспроможності вітчизняного виробництва за рахунок стимулювання розвитку науково-технологічного і виробничого національних секторів; активна співпраця зі світовими організаціями та інші успішні реформи.

Далі, вирішальним чинником в ухваленні інвестиційних рішень є співвідношення інвестиційного ризику та інвестиційного потенціалу (дохідності) як складових інвестиційної привабливості. За такими співвідношенням Україна дещо програє країнам-конкурентам через ряд проблем залучення інвестицій. Але експерти вважають, що компенсувати ці недоліки можуть різноманітні стимули для підвищення власної інвестиційної привабливості.

Крім цього, важливим інструментом доступу до зовнішнього інвестування є надання повної інформації щодо інвестиційної привабливості та потенціалу України та її регіонів і галузей іноземним інвесторам. Іншими словами, важливого значення в умовах глобалізації набуває саме інформаційне забезпечення інвестиційної привабливості, яке має здійснюватися в державі на всіх рівнях стратегічно, та включати ряд заходів із покращення вітчизняного інвестиційного іміджу та просування власного потенціалу на всіх можливих інвестиційних заходах.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволяє зробити такі загальні висновки:

1. У рамках поняття «інвестиції» ми маємо розглядати цілісний процес, який об'єднує ресурси, тобто капітал, вкладення, тобто витрати, та віддачу вкладених коштів як мотив цього процесу, тобто кінцевий результат. Інвестиційна діяльність є складовою інвестиційного процесу і характеризується як постійна цілеспрямована діяльність, що пов'язана із вкладенням коштів і здійснюється різними інституціональними одиницями з метою одержання прибутку чи іншого корисного ефекту. Пріоритетного значення набуває сьогодні те, що інвестиційна діяльність має бути стратегічно спрямованою, стимулювати економічний розвиток.

2. Щоб зацікавити інвестора необхідно забезпечити створення сприятливого інвестиційного клімату. Економічна категорія «інвестиційний клімат» дозволяє визначити ту систему орієнтирів, у межах якої відбувається процес інвестування, а на основі цього – напрями ефективного використання інвестицій. Інвестиційний клімат є поєднанням інвестиційної активності та інвестиційної привабливості. Поняття «інвестиційний клімат» та «інвестиційна привабливість» вважають подібними, оскільки вони враховують максимальну кількість факторів, що пливають на процес прийняття інвестиційних рішень та подальшу реалізацію інвестиційних проектів. І все ж таки, інвестиційна привабливість полягає в тому, що вона містить суб'єктивну оцінку потенційним інвестором умов інвестиційного клімату. Тоді інвестиційну привабливість країни можна визначити як взаємозв'язок інвестиційного потенціалу та інвестиційного ризику. З цієї точки зору інвестиційний потенціал країни включає всі об'єктивно позитивні для інвестування фактори, а рішення щодо доцільності вкладення коштів приймається інвестором на основі величини та ймовірності ризиків, тобто негативних для інвестування чинників.

3. В кожній країні створений свій режим регулювання міжнародної інвестиційної діяльності, який впливає на рівень інвестиційної привабливості країни. Одні країни використовують більш жорсткі методи регулювання

діяльності інвесторів, інші навпаки – створюють ліберальне законодавство, що сприяє притоку капіталу. В одних країнах допуск міжнародних інвестицій в економіку регулює єдиний законодавчий акт, а в інших різні аспекти міжнародної інвестиційної діяльності регулює ціла сукупність нормативно-правових актів. Важливу роль у формуванні інвестиційної привабливості відіграють як державні органи влади, так і органи місцевого самоврядування, спеціалізовані організації, на які покладено повноваження управління інвестиційними процесами. Від діяльності цих органів та структур залежить ефективність реалізації інвестиційної політики та рівень інвестиційної привабливості країни.

4. Процес іноземного інвестування в Україну має певні особливості. ПІІ в Україні утворені двома групами капіталів: тими, що безпосередньо належать іноземним резидентам, та такими, що контролюються іноземними компаніями резидентів України (українські капітали раніше виведені з країни, як правило, до офшорної юрисдикції). Огляд країн-експортерів ПІІ в економіку України свідчить про невисоку частку ПІІ з розвинених країн світу, натомість кількість з офшорних зон - досить значна. Найбільшими країнами-інвесторами в Україну у 2020р є: Кіпр, Нідерланди, Велика Британія, Швейцарія, Німеччина. Більшість інвесторів, представлених на українському ринку, охоче інвестують у галузі переробної промисловості, а також сферу оптової та роздрібно торгівлі. Також популярними є галузі, що не потребують довгострокових капіталовкладень і освоєння нових технологій, зокрема фінансовий сектор та сектор нерухомості. Іноземні інвестиції нерівномірно розподіляються по регіонах України: найбільш привабливими для іноземних інвестицій є місто Київ, Дніпропетровська, Київська, Одеська, Донецька та Полтавська області.

5. Фактори, які мають вплив на інвестиційний клімат країни, досліджуються за допомогою інвестиційного індексу та міжнародних рейтингів. Привабливість держав взагалі розраховується міжнародними організаціями та установами за різними ознаками шляхом складання рейтингової системи оцінки країни. За останні п'ять років Індекс інвестиційної привабливості України

жодного разу не перевищував чотирьох балів, тобто не набував позитивного значення. Аналіз динаміки Глобального індексу конкурентоспроможності показав певний регрес України, за останні два роки відбулося погіршення таких показників як: впровадження ІКТ, макроекономічної стабільності та інноваційних можливостей. Індекс економічної свободи України показав, що Україна посідає останнє місце серед 45 країн європейського регіону, і її загальний бал нижчий за регіональний та світовий показники. Основний регрес зафіксовано у сфері верховенства права.

6. Для формування в Україні привабливого інвестиційного середовища необхідно активізувати дії держави, спрямовані на зміну політичного, економічного та правового поля в країні, що стимулюватиме приріст іноземного капіталу та дозволить підвищити конкурентні позиції української економіки на світовому ринку.

7. Основні проблеми залучення інвестицій в економіку України існують на кожному рівні. На рівні держави – це: складнощі, пов’язані з пандемією COVID–19, економічною кризою та військовим конфліктом з РФ; корупція; неефективна судова система; питання виділення земельних ділянок і відшкодування ПДВ; подолання технічних бар’єрів у торгівлі; проходження митних процедур. На рівні регіону основними складнощами інвестиційної привабливості є: нерозвиненість інструментів розвитку внутрішнього потенціалу регіонів; відсутність або неналежне формування та реалізація регіональних стратегій; відсутність планів просторового розвитку; несформованість інвестиційних пропозицій. На рівні підприємства основні проблеми залучення інвестицій: неефективність корпоративного управління; низький рівень корпоративної соціальної відповідальності; нераціональність розподілу прямих іноземних інвестицій.

8. Перспективами покращення інвестиційного клімату в Україні є: спрощення процедур сплати податків та податкового обліку; розбудова дієвої інституційної структури у сфері залучення інвестицій без дублювання та невизначеності функцій; розбудова за сучасним стандартами якісної

транспортної інфраструктури; відкрита, прозора та передбачувана зовнішня торговельна політика; реалізація реформ за різним напрямками державної політики та в різних галузях економіки задля покращення інвестиційного клімату.

9. В умовах глобального економічного простору для стимулювання іноземних інвесторів вкладати кошти в економіку України необхідне інформаційне забезпечення інвестиційної привабливості країни та її регіонів. Доцільно було б сформувати інформаційні центри для іноземних інвесторів, основними напрямками роботи яких були б: створення єдиної електронної бази інформації щодо інвестиційної діяльності; надання інформаційних та консалтингових послуг; створення каталогів підприємств, які плануються до приватизації; безперервне оновлення інвестиційної інформації; road show інвестиційних можливостей для потенційних інвесторів; проведення конференцій та вжиття маркетингових заходів із залучення інвестицій. Інформаційне забезпечення інвестиційної привабливості передбачає також вибір оптимальних каналів комунікації з потенційними інвесторами, які можуть бути первинними та вторинними. Комунікативна діяльність в країні із залучення інвестицій в умовах глобального економічного простору має застосовуватися стратегічно, бути продуманою, систематичною, регулярною та належно контролюватися.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. BDO International Business Compass. URL: <https://www.bdo-ibc.com/>
2. Doing Business-2020. Comparing Business Regulation in 190 Economies. URL: <http://documents1.worldbank.org/>
3. European Business Association. URL: <https://eba.com.ua>
4. Index of Economic Freedom. URL: <https://www.heritage.org/>
5. The Global Competitiveness Report. URL: <http://www3.weforum.org/>
6. Бойчук Р.П. Форми, методи та інструменти державного регулювання інвестиційної діяльності. *Право та інноваційне суспільство*. 2016. №2 (7). С.9-17.
7. Велике будівництво. Програма Президента України. URL: <https://bigbud.kmu.gov.ua/>
8. Вербіцька І.І. Інвестиційна привабливість України: проблеми та перспективи. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Випуск 22. С.150-154. URL: <http://global-national.in.ua/>
9. Волосюк М. Інвестиції як інструмент місцевого економічного розвитку: посібник. Миколаїв: ФОП Швець В.М. 2020. 96с.
10. Ворсовський О.Л. Шляхи покращення інвестиційного клімату в Україні. *Економіка та держава*. 2019. №12. С.95-98.
11. Гоцуляк Л. В. Інвестиційна політика розвинених країн в умовах становлення інноваційної економіки. *Ефективна економіка*. 2014. №9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/>
12. Гриценко Л.Л. Державна інвестиційна політика: сутність, цілі та завдання. URL: [http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_22\(2\)_ekon/stat_20_1/15.pdf](http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_22(2)_ekon/stat_20_1/15.pdf)
13. Гуткевич С.О. Формування інвестиційної привабливості аграрного сектору економіки: підручник. К.: Національний науковий центр. 2004. 384с.
14. Гуткевич С.О., Пулій О.В. Інвестиційна привабливість: сутність, показники і чинники впливу. *Інтелект XXI*. 2019. №2. С.88-93.

15. Даценко Г.В., Громова А.Є., Громова О.Є. Систематизація класифікаційних ознак інвестицій та фінансовий контроль капітальних інвестицій. *Регіональна бізнес-економіка та управління*. 2013. № 3(39). С.92-97.
16. Експортна стратегія України: дорожня карта стратегічного розвитку торгівлі 2017-2021. URL: <https://me.gov.ua/Documents>
17. Завадський Й.С., Осовська Т.В., Юшкевич О.О. Економічний словник. К.: Кондор. 2006. 356с.
18. Задоя А.О. Міжнародна інвестиційна діяльність: навчальний посібник [Електронний ресурс]. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля. 2018. 122с. URL: <https://shron1.chtyvo.org.ua/>
19. Затонацька Т. Світовий досвід формування державної інвестиційної політики та механізмів її реалізації. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2014. №8(161). С.6-10.
20. Івашова Л.М., Івашов М.Ф. Інвестиційні ризики залучення іноземних інвестицій в економіку України та шляхи їх подолання. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2013. №3(23). С.228-235.
21. Інвестиційна активність підприємств з виробництва продукції з високою доданою вартістю в умовах обмежених ринків: парадигма та механізми забезпечення: монографія / Н.Ю. Брюховецька, І.П. Булеєв та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ. 2019. 388с.
22. Йосипенко О.А. Вплив іноземних інвестицій на економічний розвиток України. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. №5. Т.1. С.214-218.
23. Казакова Н.А., Доброскок А.К. Міжнародні інвестиції України. Проблеми та перспективи їх утворення. *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2019. Вип.10. С.132-138.
24. Караван Н.А. Класифікація інвестицій та обґрунтування вибору критеріїв їх ефективності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. №1. С.14-17.

25. Качур Р.П. Державне регулювання інвестиційної діяльності в трансформаційній економіці України: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Львів. 2015. 237с. URL: https://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/12/dis_kachur.pdf
26. Квасницька Р.С. Дефініційний аналіз поняття «інвестиційна діяльність». *Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету*. Економічні науки. 2014. Вип. 26. С.198-203.
27. Ковальчук О.Я., Стрельбіцька Н.Є., Слободян А.Ю. Прямі іноземні інвестиції та їх вплив на економічний розвиток. *Молодий вчений*. 2017. №5 (45). С.596-601. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/>
28. Кондрашова М. Теоретичні основи формування державної інвестиційної політики на рівні регіону. *Держава та регіони*. Серія: Державне управління. 2008. №2. С.118–121.
29. Кравчун О.С. Механізми державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні. Теорія та практика державного управління. 2012. Вип. 3(38). С.323-332.
30. Кривов'язюк І.В. Інвестиційна діяльність підприємства: сутність, методика аналізу та шляхи підвищення її ефективності. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Економічні науки. 2018. №31. С.83-90.
31. Крихівська Н.О., Чернишова Г.М. Інвестиційна привабливість України: основні проблеми та шляхи їх вирішення. *Економіка і суспільство*. 2017. Випуск 9. С.260-264.
32. Лактіонова О.А. Навчальний посібник з дисципліни «Інвестування». Вінниця: Донецький національний університет імені Василя Стуса. 2019. 256с.
33. Малько К.С. Інвестиційний клімат та інвестиційна привабливість України: чинники їх формування в сучасних умовах. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 3(165). С.100-105.

34. Михайленко О.Г., Красникова Н.А. Вплив іноземних інвестицій на розвиток економіки України в умовах глобалізації. *Ефективна економіка*. 2020. №7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/>
35. Мордань Є.Ю., Закорко К.С. Сучасний стан інвестиційної діяльності в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. URL: <http://vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/23-2-2017/16.pdf>
36. Мороз О.С. Розвиток інвестиційної діяльності в Україні в умовах економічної кризи 2020 року. *Економічний простір*. 2020. № 154. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/>
37. Неізнана О.В., Овчаренко К.В. Рейтингові системи оцінювання як чинник впливу на міжнародну інвестиційну позицію України та обсяги іноземних інвестицій у внутрішню економіку. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*. 2017. Т.22. Вип. 11(64). С.214-217.
38. Новікова Т., Гайдар І. Інвестиційна привабливість України: основні проблеми і шляхи їх розв'язання. *Вісник Університету банківської справи*. 2019. (2(29)). С.45-49.
39. Офіційні дані Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
40. Офіційні дані Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>
41. Пічугіна Т.С., Забродська Л.Д. Інвестиційна діяльність підприємства: сутність та зміст управління. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2013. Вип. 2 (1). С. 146-154.
42. Податковий кодекс України. №2755-VI від 23.04.2021р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
43. Попова Ю.М., Тарасенко О.В. Світовий досвід регулювання міжнародної інвестиційної діяльності. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Випуск 16. С.77-80. URL: <http://global-national.in.ua/>
44. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування обов'язковості державної реєстрації іноземних інвестицій. Закон України від 31.05.2016р. № 1390-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>

45. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні. Закон України від 21.12.2016р. № 1797. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
46. Про господарські товариства. Закон України від 03.07.2020р. № 1576-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
47. Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні від 17.12.2020р. № 1116-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
48. Про захист іноземних інвестицій в Україні. Закон України від 05.10.1991р. № 1540а-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
49. Про зовнішньоекономічну діяльність. Закон України від 15.08.2020р. № 959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
50. Про інвестиційну діяльність. Закон України № 1560-XII від 13.02.2021р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
51. Про інститути спільного інвестування. Закон України від 03.07.2020р. № 5080-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
52. Про концесію. Закон України від 20.12.2020р. № 155-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
53. Про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до Закону України «Про індустриальні парки», спрямованих на залучення інвестицій в промисловий сектор економіки шляхом запровадження стимулів в індустриальних парках Постанова Верховної Ради України від 15.04.2021р. № 1392-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
54. Про режим іноземного інвестування. Закон України від 13.02.2021р. № 93/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
55. Рейтинг інвесторів: які країни вклали в Україну найбільше. URL: <https://ua.news/ua/>
56. Рижикова Н.І., Бірченко Н.О. Правові основи державного регулювання інвестиційної діяльності. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Том 5. № 3. С.82-91. URL: <http://ujae.org.ua/>

- 57.Рощина Н.В., Борданова Л.С., Мілько І.В. Особливості залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2017. URL: <https://www.researchgate.net>
- 58.Рудейчук С. Сутність поняття інвестицій та їх класифікація: обліково-економічні аспекти. *Економічний аналіз*. 2013. Випуск 12. Частина 2. С.151-154.
- 59.Руденко О.А. Особливості державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2014. № 1(63). С.31-37.
- 60.Савіцька О.П., Щур О.М., Савіцька Н.В. Активізація інвестиційних процесів в Україні. *Бізнес Інформ*. 2019. №10. С.69-77.
- 61.Саїнчук Н.В., Гаврилюк О.В., Голик І.І. Механізм державного регулювання задучення іноземних інвестицій в економіку України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. Випуск 30. С.144-149.
- 62.Соціально-економічний розвиток території: формування інвестиційної привабливості: колективна монографія / О.А. Карлова, Х.І. Калашнікова та ін. Харків: «Друкарня Мадрид». 2016. 182с.
- 63.Харченко А., Голєніщева О. Інвестиційна привабливість країни та її складові. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки)*. 2020. №1. С.24–31.
- 64.Харчук С.А. Стан інвестиційної діяльності підприємств України в умовах економічної нестабільності. *Економіка та держава*. 2020. № 1. С.66-72.
- 65.Хто і як інвестує в Україну. URL: <https://razumkov.org.ua/>
- 66.Шевердіна О.В. Розвиток інвестиційного потенціалу України: правовий аспект. *Право і суспільство*. 2014. № 1-2. С.76-80. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2014_1.2_20.
- 67.Шевченко Н.І. Досвід системи державного гарантування іноземного інвестування в різних країнах. *Економіка та держава*. 2010. № 4. С.140-147.

- 68.Яременко О.В. Економічна сутність інвестицій та основні поняття інвестиційної діяльності. *Економіка промисловості*. 2012. №1-2. С.79-85.